

Nr 168

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall, m. m.; given Stockholms slott den 9 september 1964.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 7 kap. 2 och 4 a §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås lagstiftning i syfte att underlätta för vissa grupper av utlänningar — främst statslösa och politiska flyktingar — att erhålla äktenskapsskillnad och hemskillnad vid svensk domstol. I samband härmed regleras även rätten att erhålla återgång i äktenskap. Lagstiftningen är avsedd att vara provisorisk i avbidan på resultatet av beslutad översyn av den internationella familjerättslagstiftningen.

Samtidigt föreslås ändring i 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption, av innebörd att utländska medborgare generellt skall komma i åtnjutande av rätten att efter två års hemvist här i riket begära att hindersprövning för äktenskap sker enligt svensk lag. Även hithörande frågor kommer att upptagas på nytt vid översynen av den internationella familjerätten.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1965.

Förslag
till
Lag
om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad må, utan hinder av vad som stadgas i lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption, upptagas av svensk domstol,

a) om endera maken är statslös och sedan minst ett år har hemvist här i riket,

b) om endera maken är politisk flykting och sedan minst två år har hemvist här i riket,

c) om make sedan minst två år har hemvist här i riket och upplysning saknas, huruvida andra maken lever eller var han vistas, eller

d) om Konungen eljest för visst fall, när endera maken finnes sedan minst två år hava hemvist här i riket, medgivit att talan må upptagas.

Talan väckes vid domstol som sägs i 15 kap. 4 § giftermålsbalken.

2 §.

Talan må i fall som avses i 1 § prövas allenast enligt svensk lag, om ej med hänsyn till andra makens eller gemensamma barns intresse särskilda skäl äro att jämväl annan lag tillämpas.

3 §.

Frågor angående vårdnaden om och underhåll till barn må, om barnet vistas här i riket, upptagas i mål som ovan sagts och skola därvid prövas enligt svensk lag.

4 §.

Har myndighet i främmande stat beviljat äktenskapsskillnad eller hemskillnad i fall motsvarande något av dem som avses i 1 §, må beslutet efter ansökan hos Svea hovrätt vinna stadfästelse här i riket, om ej synnerliga skäl äro däremot. Stadfästelse gäller som laga kraft ägande dom. Avslag på ansökan är ej hinder för ny sådan.

Vad i första stycket sägs skall jämväl äga tillämpning, när myndighet i främmande stat beviljat äktenskapsskillnad eller hemskillnad i fall motsvarande det som avses i 7 kap. 2 § andra stycket lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

5 §.

Vad i denna lag sägs rörande talan om äktenskapsskillnad skall i tillämpliga delar gälla även talan om återgång av äktenskap.

6 §.

Lagen äger icke tillämpning i fall, som avses med förordnande enligt 7 kap. 5 § första stycket lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 7 kap. 2 och 4 a §§ lagen den 8 juli 1904
(nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande
äktenskap, förmynderskap och adoption

Härigenom förordnas, att 7 kap. 2 och 4 a §§ lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 KAP.

2 §.

Fråga, som — — — — — mannen tillhör.

Är ena maken svensk undersåte och har han sedan minst ett år hemvist i riket, må han likväl städse här väcka talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad, och varde frågan huruvida orsak till skillnad är för handen prövad allenast enligt svensk lag; dock må ej vad som inträffat under tid, då den maken ej var svensk undersåte med hemvist i riket, åberopas till vinnande av skillnad, med mindre det må ske enligt vad här förut är stadgat.

Är ena maken svensk undersåte och har han sedan minst ett år hemvist i riket, må han likväl städse här väcka talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad, och varde frågan huruvida orsak till skillnad är för handen prövad allenast enligt svensk lag.

4 a §.

Har undersåte i stat, vilken icke är ansluten till konventionen den 12 juni 1902 för lösande av konflikter mellan lagar i fråga om äktenskap, sedan minst två år hemvist här i riket och vill han inför svensk myndighet träda i äktenskap, må hans rätt att ingå äktenskapet prövas efter svensk lag, där han det begär.

Har utländsk undersåte sedan minst två år hemvist här i riket och vill han inför svensk myndighet träda i äktenskap, må hans rätt att ingå äktenskapet prövas efter svensk lag, om de trolovade begära det.

Till återgång — — — — — svensk lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

¹ Senaste lydelse av 2 §, se SFS 1934: 50, och av 4 a §, se SFS 1947: 444; jfr SFS 1949: 384.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Sofiero den 29 juni 1964.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÅNG, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *provisorisk lagstiftning om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall, m. m.* samt anför därvid följande.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 september 1959 har familjerättskommittén erhållit i uppdrag att, utöver tidigare uppgift, företaga en översyn av den internationella familjerättslagstiftningen. Huvudparten av hithörande spörsmål ämnar kommittén behandla sedan den avslutat sitt pågående arbete på en revision av giftermålsbalken. Vissa frågor har kommittén emellertid brutit ut till särskild behandling.

En grupp sådana frågor hänför sig till utlännings rätt att ingå äktenskap inför svensk myndighet. I denna del har kommittén avgivit en den 24 januari 1963 dagtecknad promemoria (stencilerad) med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa hithörande bestämmelser i 7 kap. 4 a § lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption. Sistnämnda lag betecknas i det följande IÄL.

I frågan har kommittén haft visst samråd med finska justitiedepartementet. Något samråd har däremot icke ansetts erforderligt med Danmark eller Norge, eftersom förslaget innefattar ett steg mot ökad användning av den s. k. domicilprincipen och denna princip redan gäller i dessa länder.

En annan grupp frågor som kommittén behandlat i särskild ordning avser svensk domsrätt i äktenskapsmål av internationell natur. I direktiven för kommitténs uppdrag rörande den internationella familjerätten angavs att denna fråga borde behandlas med förtur, bl. a. med hänsyn till att den redan var föremål för lagstiftningsarbete i Norge. I denna del har kommittén avgivit en den 8 april 1963 dagtecknad promemoria (stencilerad) med förslag till lag om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall. Lagen är avsedd att vara provisorisk i avbidan på en allmän översyn av den

internationella familjerättslagstiftningen. I promemorian har kommittén vidare framlagt förslag till en mindre ändring i 7 kap. 2 § IÄL.

De i promemorian behandlade frågorna har varit föremål för nordiska överläggningar. Nya lagbestämmelser i ämnet — i form av ändringar i processlagstiftningen — har utfärdats i Danmark genom lag den 31 maj 1963 och i Norge genom lag den 21 juni 1963. I Finland behandlas ämnet av lagberedningen.

Över den första promemorian har yttranden avgivits av hovrätten över Skåne och Blekinge, socialstyrelsen, statens utlänningskommission, domkapitlet i Uppsala, domkapitlet i Västerås, som bifogat yttrande av kyrkobokföringsinspektören i Västerås stift, domkapitlet i Lund, domkapitlet i Göteborg, som bifogat yttranden av kyrkobokföringsinspektörerna i Göteborgs stifts norra och mellersta inspektionsområden, domkapitlet i Stockholm, som bifogat yttrande av kyrkobokföringsinspektören i Stockholms stift, samt Sveriges advokatsamfund.

Över den andra promemorian har yttranden avgivits av Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, socialstyrelsen, statens utlänningskommission, Stockholms rådhusrätt, rådhusrätterna i Uppsala, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Göteborg, Borås och Västerås, Södra Roslags domsagas häradsrätt, Solna domsagas häradsrätt, Västmanlands mellersta domsagas häradsrätt, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges häradshövdingar samt Sveriges advokatsamfund.

Jag anhåller nu att få upptaga kommitténs lagförslag till behandling.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 4 a § IÄL

Förslaget avser vissa ändringar i gällande bestämmelser om utländska medborgares rätt att ingå äktenskap inför svensk myndighet.

Gällande rätt. Internationellrättsliga regler om äktenskaps ingående finns intagna i IÄL. Denna lag tillkom i anslutning till 1902 års Haagkonvention för lösande av konflikter mellan lagar i fråga om äktenskap (äktenskapskonventionen), vilken ratificerades av Sverige år 1904. Lagen bygger liksom konventionen på *n a t i o n a l i t e t s p r i n c i p e n*, enligt vilken personliga rättsförhållanden skall bedömas efter lagen i den stat där vederbörande är medborgare.

I överensstämmelse härmed stadgas i 1 kap. 2 § IÄL att, om utländsk medborgare vill träda i äktenskap inför svensk myndighet, hans rätt att ingå äktenskap skall prövas efter lagen i den stat han tillhör. Är enligt denna lag medgivet, att lagen å annan ort tillämpas, må sådan lag i stället lända till efterrättelse. Utländsk medborgare, som är gift, må dock ej i något fall

ingå äktenskap inför svensk myndighet och ej heller må äktenskap ingås mellan dem som är i rätt upp- och nedstigande släktskap med varandra eller är syskon.

Bestämmelser om förfarandet då utländsk medborgare, som vill ingå äktenskap inför svensk myndighet, skall styrka att hinder mot äktenskapet ej föreligger, är upptagna i *förordningen den 3 december 1915 (nr 482), huru utländsk undersåte, som vill träda i äktenskap inför svensk myndighet, må styrka, att hinder mot äktenskapets avslutande ej är för handen.* Enligt 1 § i förordningen skall förebringas

antingen intyg av behörig myndighet i hemlandet, att enligt dess lag hinder mot äktenskapet icke möter,

eller ock

1) intyg om vilka hinder mot äktenskap som är stadgade i hemlandets lag, utfärdat antingen av behörig myndighet i hemlandet eller ock här i riket av någon, åt vilken Kungl. Maj:t uppdragit att utfärda sådant intyg;

2) där prövning, huruvida hinder mot äktenskapet möter, skall företagas av annan än den präst, som för kyrkoböckerna i svensk församling, varest sökanden är kyrkobokförd: äktenskapsbetyg eller, om han varken är eller bör vara kyrkobokförd i svensk församling, det motsvarande intyg av utländsk registerförare han kan anskaffa; samt

3) om enligt hemlandets lag för rätt att ingå äktenskapet fordras myndighets tillstånd, annans samtycke, läkarintyg, avvittning efter föregående äktenskap, iakttagande av väntetid eller dylikt: bevis att sådan fordran är uppfylld.

Sökanden skall därjämte i skriftlig försäkran på heder och samvete uppge, huruvida han förut ingått äktenskap, samt betyga att, såvitt honom är veterligt, de trolovade ej är så besläktade, som i 2 kap. 7 § giftermålsbalken sägs. Med avseende å sådan försäkran skall i tillämpliga delar lända till efter rättelse vad Kungl. Maj:t förordnat om försäkran, som trolovad enligt 3 kap. 2 § giftermålsbalken har att avge.

Blir det känt, att sökanden förut ingått äktenskap, och utvisar ej handlingarna att äktenskapet blivit upplöst genom makens död eller annorledes, skall han styrka att så skett.

Äger utländsk medborgare för sin rätt att ingå äktenskap åberopa annan lag än lagen i den stat han tillhör, skall han enligt 2 § i förordningen, om han begär det, i avseende å sin skyldighet att styrka hindernlöshet behandlas som om han vore medborgare i den stat vars lag han åberopar.

Enligt kungörelse den 3 december 1915 har Kungl. Maj:t uppdragit åt chefen för utrikesdepartementets rättsavdelning att utfärda sådant intyg om äktenskapshinder enligt utländsk lag som nämnts under 1).

För vissa grupper utländska medborgare har gjorts begränsade undantag i nationalitetsprincipen till förmån för den s. k. *domicilprincipen*, enligt vilken lagen i det land där vederbörande har sitt hemvist är bestämmande.

Detta gäller till en början *nordiska medborgare*. Enligt *förordningen den 31 december 1931 (nr 155) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap*, tillkommen i anslutning till en den 6 februari 1931 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige

ingången konvention i ämnet, skall om medborgare i en av de fördragsslutande staterna vill träda i äktenskap inför myndighet tillhörande någon av de övriga, hans rätt att ingå äktenskapet prövas efter lagen i sistnämnda stat, om han sedan minst två år har hemvist därstädes (1 §). Vill medborgare från annat nordiskt land ingå äktenskap i Sverige, skall hindersprövning, om nämnda hemvistkrav är uppfyllt, alltså ske enligt svensk lag. Hemvistkravet är dock som nämnts kvalificerat till två år. Har hemvistet varat kortare tid, skall hemlandets lag vinna tillämpning. Rätten att ingå äktenskapet må därvid styrkas genom intyg av myndighet tillhörande hemlandet (äktenskapscertifikat).

Samma undantag gäller, på grund av en år 1947 vidtagen ändring i IÄL, för *medborgare i stater, vilka icke är anslutna till den förut nämnda äktenskapskonventionen av år 1902*. Sedan i samband med andra världskriget ett stort antal utländska medborgare inkommit i vårt land och bosatt sig här, visade sig betydande olägenheter följa av den förut nämnda regeln om hemlandets lag såsom bestämmande för rätten att här ingå äktenskap. I IÄL infördes därför en tilläggsregel — numera 7 kap. 4 a § första stycket — att utländsk medborgare kan på begäran få sin rätt att ingå äktenskapet prövad efter svensk lag, om han sedan minst två år har hemvist i riket. Eftersom Sverige vid tiden för lagändringen var bundet av äktenskapskonventionen kunde den nya bestämmelsen göras tillämplig endast på medborgare i stater, vilka icke var anslutna till samma konvention.

I anslutning till nämnda tilläggsregel om ingående av äktenskap infördes även såsom andra stycke en särbestämmelse om återgång av äktenskap, innebärande att fråga om återgång av sådant äktenskap som ingåtts enligt den nya tilläggsregeln skall prövas enligt svensk lag.

De länder, som fortfarande är anslutna till konventionen och i förhållande till vilka tvåårsregeln sålunda icke gäller, är Italien, Luxemburg, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Schweiz, Tyskland och Ungern.

Sverige har numera för sin del uppsagt konventionen med verkan från den 1 juni 1959.

Kommittén. Kommittén framhåller, att uppsägningen av konventionen medför att den förut nämnda begränsningen av regeln i 7 kap. 4 a § IÄL till medborgare i stat utanför konventionen icke längre är nödvändig. Kommittén har därför upptagit frågan om begränsningen borde utgå, så att regeln finge generell tillämplighet.

Kommittén framhåller att, om man upphäver den berörda begränsningen, det är av intresse att undersöka i vilken utsträckning konventionsländerna uppställer äktenskapshinder som är strängare än i den svenska lagstiftningen. I den mån så är fallet kan nämligen befaras, att ett här efter prövning enligt svensk lag ingånget äktenskap ej erkänns som giltigt i hemlandet. Särskilt torde böra beaktas, huruvida enligt hemlandets lag

hindrets åsidosättande medför äktenskapets ogiltighet ipso jure eller talan om dess ogiltighet kan föras av annan än make.

I en för berörda ändamål upprättad översikt över äktenskapshinder i konventionsländerna anför kommittén inledningsvis, att i *Schweiz* som huvudregel gäller att äktenskap som ingåtts utanför landet efter prövning enligt lagen å vigselorten hålles för giltigt i *Schweiz*. Ett äktenskap mellan schweiziska medborgare, vilket ingåtts enligt vigselortens lag, erkänns sålunda som giltigt i *Schweiz*, även om äktenskapshinder förelegat enligt schweizisk rätt. Undantag härifrån görs i fall då äktenskapets erkännande skulle strida mot ordre public eller uppenbar avsikt förelegat att kringgå den schweiziska lagen. Till ordre public anses höra förbud mot tvegifte och mot äktenskap mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller mellan syskon.

Beträffande *övriga konventionsländer* visar enligt kommittén en jämförelse med den svenska giftermålsbalkens regler om äktenskapshinder i huvudsak följande strängare villkor i dessa länder.

1. S a m t y c k e av föräldrar krävs i vissa fall i större utsträckning än hos oss. Utom föreskrift om föräldrars samtycke före 21 års ålder gäller sålunda i *Luxemburg* särskilda bestämmelser om inhämtande av föräldrars råd även efter fyllda 21 år. I *Nederländerna* krävs föräldrars samtycke till äktenskap för den som ej uppnått 30 års ålder.

2. S i n n e s s j u k d o m är dispensabelt hinder i *Nederländerna*, i *Rumänien* (under tid då omdömesförmåga saknas) samt i *Italien* och *Portugal* (om sjukdomen lett till omyndighetsförklaring). Enligt *tysk* lag kan äktenskap ej ingås av den som saknar rättshandlingsförmåga (Geschäftsfähigkeit). Sådan saknas hos bl. a. den som är omyndigförklarad på grund av sinnessjukdom eller som befinner sig i ett tillstånd av sjuklig sinnesbeskaffenhet vilket utesluter fri viljeförmåga och ej är av tillfällig natur. Utöver sinnessjukdom och sinnesslöhet är enligt *polsk* lag bristande själsutveckling dispensabelt och enligt *rumänsk* lag tillfällig sinnesrubbing indispensabelt äktenskapshinder.

Även *annan sjukdom* utgör hinder i *Portugal*. Där gäller nämligen att äktenskap ej må ingås av fränskild make, vilkens tidigare äktenskap upplösts på grund av en såsom obotlig förklarad smittsam sjukdom eller en obotlig sjukdom, som medför sexuell abnormitet. Hindret är indispensabelt.

3. O m y n d i g h e t s f ö r k l a r i n g på grund av sinnessjukdom och avsaknad av rättshandlingsförmåga oavsett sådan förklaring utgör indispensabla hinder i *Tyskland*. Liknande gäller i *Ungern*. Jfr vidare det nyss under 2. sagda.

4. S l ä k t s k a p s h i n d r e n är mera omfattande i *Rumänien*. Förutom släktskap i rätt upp- och nedstigande led samt syskonskap gäller där som hinder släktskap i sidolinjen till och med fjärde led, d. v. s. bl. a. mellan kusiner. Dispens kan beviljas för släktingar i fjärde led.

5. S v å g e r s k a p s h i n d e r gäller i större utsträckning i *Italien*, *Luxemburg* och *Nederländerna*, där äktenskap ej får ingås mellan dem, av vilka den ena varit gift med den andras syskon. Dispens är dock möjlig i *Italien* och *Nederländerna*. Hindret upphör i *Nederländerna*, om det tidigare gifta syskonet avlidit.

I *Tyskland* utgör ej endast svågerskap utan även u t o m ä k t e n s k a p-

lig förbindelse med den andras släkting i rätt upp- och nedstigande led dispensabelt äktenskapshinder.

6. Adoption medför i åtskilliga länder vidsträcktare verkningar än hos oss i fråga om äktenskapshinder.

I *Nederländerna* följer sålunda äktenskapshinder av adoption, som grundar släktskap eller svågterskap i rätt upp- och nedstigande led eller i sidolinjens andra grad (motsv. syskonskap) eller ock släktskap motsvarande den mellan ett syskon och det andras barn eller barnbarn. Hindret är indispensabelt beträffande släktskap och svågterskap, som nu nämnts, i rätt upp- och nedstigande led men i övrigt dispensabelt.

Mellan adoptant och adoptivbarns avkomling gäller hinder i *Italien*, *Luxemburg*, *Rumänien* och *Tyskland*. I *Rumänien* är hindret utsträckt att gälla över huvud mellan adoptant och dennes ascender, å ena, samt adoptivbarn och dess avkomlingar, å andra sidan. Hindret är dispensabelt i *Italien* men i övrigt indispensabelt.

Enligt *italiensk* och *luxemburgisk* lag råder vidare hinder mot äktenskap mellan adoptant och adoptivbarns make samt mellan adoptivbarn och adoptants make. Hindret är dispensabelt i *Italien* men indispensabelt i *Luxemburg*.

Slutligen gäller i *Italien*, *Luxemburg* och *Rumänien*, att äktenskap ej får ingås mellan dem som är adoptivbarn till samma person eller mellan adoptivbarn och adoptantens naturliga barn, det sista hindret i *Luxemburg* dock inskränkt till barn, som föds efter adoptionen eller — såvitt angår utomäktenskapliga barn — erkännes därefter. I *Rumänien* gäller sistnämnda hinder även för adoptivbarnets avkomlingar. Nu nämnda hinder är dispensabla.

7. I *Portugal* och *Rumänien* grundar förmynderskapsförhållande indispensabelt äktenskapshinder mellan förmyndare och myndling. Detsamma gäller i *Portugal* godmansförhållande. Där är hindret utsträckt till att omfatta även förmyndarens eller gode mannens släktingar i rätt upp- och nedstigande led, syskon, svågrar, svågterskor och syskons barn, allt till dess ett år förflutit efter förmynderskapets eller godmanskapets upphörande och i vart fall till dess slutredovisning skett.

8. Tidigare äktenskap, som upplösts, medför i vissa länder äktenskapshinder i vidare utsträckning än hos oss. Det må anmärkas att äktenskap anses oupplösligt enligt den interna rätten i *Italien* och *Portugal*, såvitt angår äktenskap ingånget enligt katolsk ritual. Det innebär att äktenskapet, även om skilsmässa vunnits i annat land, enligt italiensk resp. portugisisk rätt utgör hinder mot nytt äktenskap.

A. Väntetiden för kvinna synes vara undantagslös i *Luxemburg* (10 månader) och *Nederländerna* (300 dagar). I *Portugal* gäller efter äktenskapskillnad på vissa grunder väntetid för kvinnan av ett år, som dock kan avkortas till 180 dagar, om hon ej är havande eller om hon fött barn efter äktenskapets upplösning. (För änka gäller en väntetid av högst 300 dagar, från vilken befrielse erhålles om hon visar, att hon ej är havande.)

B. *Portugal* har vid äktenskapskillnad på vissa grunder väntetid även för fränskild man, nämligen sex månader utan dispensmöjlighet.

C. Fränskilda makar får enligt *luxemburgisk* lag ej gifta om sig med varandra. I *Nederländerna* gäller motsvarande hinder under ett år efter skilsmässans införande i civilståndsbooken; efter andra gången beviljad äktenskapskillnad mellan samma makar är ytterligare omgifte dem emellan förbjudet. Dispens är ej möjlig.

D. I *Luxemburg* gäller vidare att, om äktenskap upplöses på grund av överenskommelse, ingendera maken får gifta om sig förrän efter tre år. Någon dispensmöjlighet finns ej.

E. Enligt *tysk* rätt må äktenskap ej ingås av den som ej uppfyllt sina åligganden mot omyndigt barn i tidigare äktenskap eller annan avkomling med vilken egendoms gemenskap består. (Hindersfrihet styrkes genom intyg av förmynderskapsdomstolen.) Någon dispensmöjlighet finns ej.

9. Äktenskapsbrott medför i *Luxemburg*, *Nederländerna* och *Tyskland* hinder mot äktenskap mellan den skyldiga maken och den med vilken brottet begåtts. Hindret är indispensabelt i *Luxemburg* och *Nederländerna* men dispensabelt i *Tyskland*.

10. Mord och dråp eller försök därtill mot gift person medför i *Italien* och *Portugal* hinder mot äktenskap mellan gärningsmannen och andra maken, i *Portugal* dock endast om båda medverkat till gärningen. Hindret är indispensabelt.

11. Sistnämnda länder har även särskilda regler för militärer. Enligt *italiensk* lag gäller sålunda, att italiensk officer ej får ingå äktenskap utan presidentens tillstånd, och enligt *portugisisk* lag krävs för militärer förmans samtycke till äktenskap.

12. I *Rumänien* får slutligen äktenskap ej ingås mellan rumänsk medborgare och medborgare av annan nationalitet utan tillstånd av Stora Nationalförsamlingens presidium. (Motsvarande förbud i *Ungern* upphävdes år 1957.)

Kommittén anför vidare.

I intet av konventionsländerna betraktas ett i föreskriven form ingånget äktenskap som ogiltigt ipso jure därför att något enligt landets lagstiftning gällande äktenskaps hinder åsidosatts. Däremot är uppställda äktenskaps hinder i betydligt större utsträckning än hos oss av upplösande karaktär. Talan om ogiltighet (återgång) kan i flertalet fall föras även av annan än make. Bortsett från sådana hinder, som jämväl enligt svensk rätt är publikt dirimerande (släktskap i rätt upp- och nedstigande led, syskonskap samt bestående äktenskap; se 10 kap. 1 § giftermålsbalken) kan talan om ogiltighet (återgång) föras av åklagarmyndighet, när hinder mot äktenskapets ingående förelegat på följande grunder, nämligen

i *Italien*

felande äktenskapsålder (16 år för man och 14 år för kvinna),
omyndighet på grund av sinnessjukdom,
släktskap mellan ett syskon och det andras avkomling,
svågerskap i rätt upp- och nedstigande led samt i sidolinjens andra grad (motsv. syskonskap),

adoption, ej endast mellan adoptant och adoptivbarn utan även mellan adoptant och adoptivbarns avkomlingar, mellan adoptant och adoptivbarns make eller mellan adoptivbarn och adoptants make, mellan adoptivbarn till samma adoptant samt mellan adoptivbarn och adoptantens naturliga barn, samt

mord eller mordförsök mot enderas make;

i *Luxemburg*

felande äktenskapsålder (18 resp. 15 år),
släktskap mellan ett syskon och det andras avkomling,
svågerskap i rätt upp- och nedstigande led eller i sidolinjens andra grad (motsv. syskonskap);

i *Nederländerna*

felande äktenskapsålder (18 resp. 16 år),
 sinnessjukdom eller sinnesslöhet,
 släktskap mellan ett syskon och det andras barn eller barnbarn,
 svågterskap i rätt upp- och nedstigande led eller i sidolinjens andra grad
 (motsv. syskonskap),
 adoption, som grundar släktskap eller svågterskap i rätt upp- och ned-
 stigande led eller i sidolinjens andra grad eller ock släktskap motsvarande
 den mellan ett syskon och det andras barn eller barnbarn,
 äktenskapsbrott samt
 väntetid för frånskilda makar för omgifte med varandra samt förbud
 mot nytt omgifte mellan samma makar;

i *Polen*

felande äktenskapsålder (18 år för både man och kvinna) samt
 adoptionsförhållande mellan nupturienterna;
 i *Portugal*, såvitt angår andra äktenskap än sådana som ingåtts enligt
 katolsk ritual,
 felande äktenskapsålder (18 år för man och 16 år för kvinna),
 omyndighet på grund av sinnessjukdom,
 obotligförklarad smittsam sjukdom, som orsakat upplösning av tidigare
 äktenskap,
 obotlig sjukdom, som medför sexuell abnormitet och som orsakat upp-
 lösning av tidigare äktenskap,
 svågterskap i rätt upp- och nedstigande led, samt
 av make eller dennes kontrahent förövat mord eller mordförsök mot
 andra maken, för vilket de förstnämnda dömts såsom gärningsmän eller
 medverkande;

i *Rumänien* (tveksamt)

felande äktenskapsålder (18 resp. 16 år),
 sinnessjukdom, sinnesslöhet eller tillfällig sinnesrubbing,
 släktskap i sidolinjen till och med fjärde graden (t. ex. kusiner) samt
 adoption såsom hinder för äktenskap mellan adoptant och hans ascenden-
 ter, å ena, samt adoptivbarn och dess avkomlingar, å andra sidan;

i *Tyskland*

avsaknad av rättshandlingsförmåga (t. ex. omyndighetsförklaring på
 grund av sinnessjukdom), medvetlöshet eller tillfällig sinnesrubbing vid
 äktenskapets ingående,
 namnäktenskap (ingånget endast för att ge hustrun mannens namn),
 svågterskap i rätt upp- och nedstigande led, såvida ej dispens erhålles i
 efterhand, samt
 äktenskapsbrott mellan nupturienterna, såvida ej dispens erhålles i efter-
 hand; ävensom

i *Ungern*

avsaknad av rättshandlingsförmåga (t. ex. efter omyndighetsförklaring
 på vissa grunder eller ålder under 12 år),
 felande samtycke av förmynderskapsdomstolen (samtycke kan erhållas
 även i efterhand),
 släktskap mellan ett syskon och det andras avkomling, såvida ej dispens
 erhålles i efterhand, samt
 svågterskap i rätt upp- och nedstigande led, såvida ej dispens erhålles i
 efterhand.

I de flesta fall, då något av nu anförda hinder föreligger, kan talan om

äktenskapets ogiltighet föras även av släktingar eller av annan, som har ett rättsligt intresse därav, eller, där samtycke till äktenskapet krävs, av den vilkens samtycke ej inhämtats. Det sagda gäller företrädesvis Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal och Ungern men även i viss mån Polen.

Utgöres hindret av felande äktenskapsålder, kan som regel talan ej väckas, sedan hindret upphört eller viss kortare tid förflutit därefter eller, om det gäller hustrun, sedan hon blivit havande. Likaså gäller i viss utsträckning vid hinder på grund av bristande rättshandlingsförmåga, att talan ej kan väckas sedan hindret upphört eller kort tid därefter förflutit. För den, vilkens samtycke till äktenskapet ej vederbörligen inhämtats, preskriberas i regel rätten till talan viss kortare tid efter det han fått kännedom om äktenskapet. Även i vissa andra fall gäller preskriptionstid, som räknas från äktenskapets ingående.

Kommittén erinrar härefter om de skäl som i 1947 års lagstiftningsärendet åberopats för att utsträcka den förut till förmån för medborgare i de nordiska länderna införda tvåårsregeln till att gälla även beträffande medborgare i annan stat, som icke var ansluten till äktenskapskonventionen, och anför härom följande.

Föredragande departementschefen framhöll bl. a., att i fråga om andra utläningar än statslösa — för de senare ansågs bosättningslandets lag vara tillämplig — olägenheter av nationalitetsprincipens tillämpning givit sig starkt till känna i äktenskapsrättsliga frågor. Iakttagandet av det förutvarande hemlandets äktenskapslagar hade i många fall framstått som obilligt, så mycket mer som utläningarna i andra hänseenden, bl. a. i fråga om sociala förmåner, i allt större utsträckning behandlats som svenska medborgare. I fråga om villkoren att ingå äktenskap inför svensk myndighet förelåg enligt departementschefen särskilda skäl att ifrågasätta lämpligheten av nationalitetsprincipens upprätthållande. Beträffande stater som icke anslutit sig till Haagkonventionerna hade redan under förarbetena till IÄL framhållits, att äktenskapshinder flerstädes uppställts, vilka var främmande för svensk rättsuppfattning. Som exempel därpå kunde nämnas förbud mot äktenskap mellan personer av olika religion eller olika ras eller mellan personer av vilka någon blivit genom äktenskapsskillnad löst från ett tidigare äktenskap. Departementschefen erinrade även om den då nyligen tillkomna — men numera upphävida — sovjetryska lag, som förbjöd giftermål mellan medborgare i Sovjetunionen och utläningar. I särskilda fall hade visserligen genom eftergifter i eljest tillämpade villkor för rätt att erhålla svenskt medborgarskap möjlighet kunnat öppnas för ifrågavarande utläningar att ingå äktenskap, men denna utväg hade i allmänhet icke stått till buds. Å andra sidan hade icke syntts rimligt att förvägra dem, som sedan någorlunda lång tid tillbaka varit bosatta i Sverige, rätt att här bilda familj. Departementschefen ansåg därför undantag från reglerna i 1 kap. IÄL böra göras ej endast, såsom skett, för medborgare i stat som avsågs i 1931 års förordning utan även beträffande medborgare i annan stat, som icke var ansluten till vederbörande Haagkonvention.

Enligt kommitténs mening har de anförda skälen sin giltighet även i fråga om medborgare i stater, som är anslutna till äktenskapskonventionen. Kom-

mittén erinrar om att Sverige ej längre är bundet av konventionen och alltså är oförhindrat att utsträcka principen till dem.

Kommittén framhåller vidare att regeln i 7 kap. 4 a § IÄL ej är helt invändningsfri. Avsteg från den i IÄL liksom i konventionsstaternas lagstiftningar tillämpade nationalitetsprincipen kan föranleda, att här i riket ingås äktenskap, vilka ej i vederbörandes hemland eller annat främmande land erkänns som giltiga. Detta kan vålla menliga följder ej endast för makarna utan även för barn som de får. Olägenheterna drabbar ej endast medborgare i de länder om vilka här närmast är fråga utan även svenska och andra staters medborgare som ingår äktenskap med de förra.

Kommittén anför härefter, att behovet av ett vidare tillämpningsområde för regeln i 7 kap. 4 a § IÄL främst gäller politiska flyktingar och andra, vilka icke kan eller önskar taga kontakt med hemlandets myndigheter. Beträffande sådana utläningar är naturligt, att de får möjlighet att ingå äktenskap här i landet efter prövning enligt svensk lag, om de haft hemvist här i riket viss tid. Två år synes kommittén tillfyllest. För deras del är även utsikterna för att de skall stanna kvar i landet stora, särskilt om äktenskapet — såsom väl ofta är fallet — ingås med svensk medborgare. Att äktenskapet skall komma under bedömande i hemlandet och där medföra komplikationer är enligt kommitténs mening föga sannolikt. Med andra utläningar förhåller det sig i viss mån annorlunda. Dessa kan oftare väntas återvända till hemlandet. Kommittén har därför övervägt att föreslå en avgränsning som beaktade detta förhållande. Det är emellertid av naturliga skäl svårt att åstadkomma någon tillfredsställande lösning av spörsmålet. Då några olägenheter av den nuvarande regeln i 7 kap. 4 a § IÄL ej förspors och det knappast behöver befaras, att en utvidgning skulle vålla allvarligare verkningar i förhållande till konventionsstaterna, förordar kommittén, att regeln får bli generell, d. v. s. att undantaget för konventionsstaterna upphävs.

För att hindra att den som gifter sig med utläning skall sväva i okunnighet om de risker med avseende å äktenskapets giltighet som kan vara förenade med regelns tillämpning bör enligt kommitténs mening krävas, att sådan begäran om tillämpning av svensk lag som lagrummet förutsätter skall göras av båda de trolovade. Det framhålls att någon särskild form för dylik begäran ej torde vara erforderlig. Tydlig anteckning om de trolovades begäran bör göras av den präst som utfärdar lysningssedel.

Till sist påpekar kommittén, att det kan vara lämpligt att — även efter en lagändring i angiven riktning — intyg rörande trolovads rätt att ingå äktenskapet efter eljest tillämplig främmande lag anskaffas i hittills gällande ordning, även om vederbörande haft hemvist här två år. Härigenom kan ibland undvikas, att komplikationer framdeles uppstår, t. ex. i sådana fall då det enligt hemlandets lag fordras tillstånd eller samtycke till äkten-

skap som utan större omgång kan anskaffas. Dessutom får lysningsförrätaren möjlighet att för de trolovade klargöra, vilka risker de utsätter sig för. Å andra sidan bör hinder ej ställas i vägen för de trolovades äktenskap, om de ej önskar vidtaga de anstalter som krävs för att hemlandets lag skall kunna tillämpas. Vad nu anförts torde lämpligen kunna bringas till lysningsförrättarnas kännedom genom cirkulär från riksbyrån för folkbokföringen.

I enlighet med det anförda föreslår kommittén att 7 kap. 4 a § första stycket IÄL får lydelsen, att om utländsk undersåte sedan minst två år har hemvist här i riket och vill inför svensk myndighet träda i äktenskap, hans rätt att ingå äktenskapet må prövas efter svensk lag, om de trolovade begär det.

Remissyttrandena. Kommitténs förslag, att även för medborgare från de till äktenskapskonventionen anslutna staterna hindersprövning skall kunna ske efter svensk lag om sökanden har hemvist i riket sedan minst två år, tillstyrkes i princip av så gott som samtliga remissinstanser. *Kyrkobokföringsinspektören i Göteborgs stifts norra område* anser, att man borde lösa frågan genom att för medborgarna från konventionsstaterna föreskriva att Kungl. Maj:ts tillstånd kräves för att hindersprövningen skall äga rum enligt svensk lag.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anför i sitt tillstyrkande yttrande.

Det framlagda förslaget till lagändring är en självklar konsekvens av de år 1947 antagna bestämmelserna om utlännings rätt att ingå äktenskap inför svensk myndighet. De då anförda skälen för ett avsteg från den eljest på detta område upprätthållna nationalitetsprincipen är oförändrat giltiga. Någon annan anledning att göra skillnad mellan olika staters medborgare än Sveriges dåvarande bundenhet vid 1902 års äktenskapskonvention kan icke anföras. Sedan Sverige efter uppsägning upphört att vara anslutet till denna, bör bestämmelserna göras i lika mån tillämpliga på alla utlänningsar.

Det är väl riktigt att, såsom kommittén framhåller, ett avsteg från nationalitetsprincipen kan medföra vissa risker för att ett här ingånget äktenskap icke erkännes i utlännings hemland eller annat främmande land. Det är dock icke möjligt att av detta skäl medgiva en tillämpning av alla de äktenskapshinder som kan finnas i andra länder, något som kunde leda till att svensk myndighet hade att beakta även äktenskapshinder som enligt svensk uppfattning måste anses stötande, t. ex. äktenskapshinder på grund av skillnad i ras. Önskemålet att äktenskap skall äga samma giltighet överallt i världen får man söka tillgodose på andra vägar. Den förvirring som för närvarande råder på detta område, särskilt då det gäller erkännandet av äktenskapsskillnad, måste anses synnerligen beklaglig. Haagkonferensens arbete innebar ett försök att skapa en internationell ordning i detta hänseende. Försöket måste dock anses misslyckat, sedan det visat sig att åtskilliga länder icke anslöt sig till äktenskapskonventionen. Behovet av en världsomfattande överenskommelse på detta område kvarstår.

I sitt yttrande kommer hovrätten även in på frågan om en mera konsekvent tillämpning av domicilprincipen inom den internationella äktenskapslagstiftningen. I denna del anföres följande.

En på nationalitetsprincipen grundad reglering av äktenskapsrätten kan väl ha tett sig naturlig så länge vårt land endast behövde räkna med ett ringa antal här bosatta utlänningar, huvudsakligen hemmahörande i europeiska länder från vilka erforderliga upplysningar och handlingar lätt kunde anskaffas. Förhållandena är numera väsentligt ändrade. De nuvarande reglerna torde vålla betydande praktiska svårigheter. En omläggning av den svenska lagstiftningen på detta område, så att den i stället utgår från domicilprincipen, är därför starkt motiverad. Det föreslagna stadgandet innebär en övergång till domicilprincipen i ett viktigt avseende. Denna bör dock följas av ändringar även i andra hänseenden. Om makarna på grund av äktenskapshinder i utländsk lag önskat ingå ett »svenskt» äktenskap, är det svärbegripligt att likväl rättsverkningarna därav kan vara reglerade av lagen i annat land, där äktenskapet icke erkännes. Det synes befoget att i detta hänseende övergå till regler överensstämmande med 3 § förordningen den 31 december 1931 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Det är över huvud taget angeläget att en mera allmän överarbetning av reglerna på hela detta rättsområde göres. Då kommittén är sysselsatt därmed och man sålunda kan vänta ett förslag till en mera konsekvent tillämpning av domicilprincipen inom den internationella äktenskapslagstiftningen, uppfattar hovrätten det nu framlagda förslaget som ett provisorium, allenast avsett att undanröja vissa praktiska olägenheter i avbidan på att kommittén hinner bli färdig med en mera allmän översyn av rättsreglerna på detta område.

I anslutning härtill framhåller hovrätten, att det synes oegentligt att bibehålla det föreslagna stadgandet såsom ett undantag, upptaget i lagens 7 kap., sedan stadgandet erhållit en mera generell giltighet. Det innebär en så väsentlig begränsning av huvudregeln i 1 kap. 2 § att det bör inarbetas däri. Såsom ett provisorium i avbidan på en fullständig omarbetning av lagen synes dock förslaget kunna godtagas.

Rörande det i stadgandet upptagna kravet för att hindersprövning skall ske enligt svensk rätt, att sökanden har minst två års hemvist i riket, anmärker kyrkobokföringsinspektören i Stockholms stift att det hade varit värdefullt med en utredning om tiden kunde sättas lägre än två år.

Hovrätten över Skåne och Blekinge föreslår att i paragrafen som alternativ till kravet på två års hemvist i riket anges innehav av bosättningsstillstånd. Härom anföres följande.

Det föreslagna och även i nu gällande lag upptagna kravet på minst två års hemvist i riket skulle i enstaka fall, särskilt då det gäller politisk flyktning som funnit en fristad i riket, kunna vara väl strängt. Jämförelser med vad som gäller för nordiska medborgare är i dylikt fall icke helt hållbara. För att, å andra sidan, regeln icke skall kunna missbrukas av personer som endast kortvarigt uppehåller sig här i landet i syfte att kringgå hemlandets lagregler, måste ett undantag från det föreslagna kravet förutsätta en pröv-

ning av bosättnings karaktär. En form härför finnes redan i meddelandet av bosättningsstillstånd. Sådant tillstånd, vilket ej är tidsbegränsat, förutsätter fast bosättning i riket och meddelas efter särskild utredning och prövning. Något hinder att det meddelas tidigare än efter två års vistelse i riket föreligger icke. Det synes alltså erbjuda en möjlighet att i särskilt fall förkorta den föreslagna tiden för hemvist i riket.

I fråga om *förfarandet* i fall som här avses anför några remissinstanser särskilda synpunkter. Vad till en början angår förslaget, att prövningen enligt svensk lag skall förutsätta begäran av de trolovade, förordar *domkapitlet i Uppsala* att sådan begäran skall göras skriftligen å fastställt formulär. *Kyrkobokföringsinspektören i Göteborgs stifts mellersta inspektionsområde* diskuterar samma fråga men anser krav på skriftlighet onödigt försvåra lysningsförfarandet. Genomföres krav på skriftlig begäran, kunde man dock, anföres det, överväga att föreskriva att en förteckning över gällande äktenskapshinder, utfärdad av utrikesdepartementets rättsavdelning, men dock icke undertecknad av de trolovade, bifogas sådan begäran.

Domkapitlet i Uppsala och Göteborg samt den nyss nämnde *kyrkobokföringsinspektören* understryker värdet av förslaget att begäran skall antecknas i lysnings- och vigselboken.

I kommitténs påpekande om lämpligheten att intyg rörande trolovads rätt att ingå äktenskapet efter eljest tillämplig lag anskaffas i hittills gällande ordning instämmer *domkapitlet i Lund*.

Domkapitlet i Uppsala föreslår i denna del att det i stället beredes möjlighet för de trolovade att skriftligen begära upplysning i förevarande avseende. Förklaring huruvida sådan upplysning begäres eller icke bör tecknas å sådant formulär för ansökan om hindersprövning som enligt domkapitlets mening bör föreskrivas. Anteckning huruvida upplysning bibragts de trolovade eller icke synes böra inflyta i lysnings- och vigselboken.

Domkapitlet i Lund och Göteborg samt *kyrkobokföringsinspektören i Göteborgs stifts mellersta inspektionsområde* understryker värdet av kommitténs förslag att anvisningar om förfarandet upptages i cirkulär från riksbyrån för folkbokföringen. *Domkapitlet i Lund* ifrågasätter, om icke sådant cirkulär borde innehålla kortfattade uppgifter om väsentliga skiljaktigheter mellan ländernas lagstiftning såvitt angår makars ekonomiska förhållanden.

Departementschefen. Utlännings rätt att ingå äktenskap inför svensk myndighet skall enligt huvudregeln i 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption (IÄL) prövas efter hemlandets lag. Från denna regel, som bygger på nationalitetsprincipen, har viktiga undantag gjorts i lagstiftningen. Enligt den förut nämnda nordiska konventionen av år 1931 och den därpå grundade förordningen av samma år, innehållande internationellt privaträttsliga be-

stämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, skall rätten att ingå äktenskap prövas efter svensk lag, om den trolovade har hemvist här i riket sedan minst två år; endast vid kortare tids hemvist tillämpas hemlandets lag. Vidare gäller enligt den tidigare nämnda ändringen år 1947 i IÄL att svensk lag skall tillämpas även beträffande annan utländsk medborgare än nordisk, om han har hemvist här i riket sedan minst två år och begär att hans rätt skall prövas efter svensk lag.

En viktig begränsning i sistnämnda regel är dock att den ej gäller i fråga om medborgare i stat, som är ansluten till 1902 års äktenskapskonvention.

Sverige, som tidigare deltagit i denna konvention, har numera uppsagt konventionen med verkan från den 1 juni 1959. Med anledning härav har uppkommit fråga att upphäva den begränsning i tvåårsregelns tillämplighet som enligt vad nyss anförts gäller för medborgare i de stater som alltjämt är anslutna till konventionen. Dessa stater är Italien, Luxemburg, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Schweiz, Tyskland och Ungern.

Familjerättskommittén som undersökt detta spörsmål har ansett att begränsningen bör upphävas, så att rätten att efter två års hemvist i riket begära att hindersprövning för äktenskap sker enligt svensk lag kommer att åtnjutas av samtliga utlänningar.

Kommitténs förslag har tillstyrkts av så gott som samtliga remissinstanser och jag vill även för egen del biträda förslaget. Då vid 1947 års lagändring medborgare i konventionsstaterna undantogs från tvåårsregeln, var detta icke betingat av överväganden av materiell art utan endast av att Sverige var bundet av konventionen. Då Sveriges konventionsförpliktelser numera bortfallit, är det naturligt att fullfölja 1947 års reform genom att göra tvåårsregeln generellt tillämplig. Jag förordar alltså, att 7 kap. 4 a § IÄL ändras i överensstämmelse med kommitténs förslag.

En remissinstans har föreslagit, att man alternativt med kravet på två års hemvist som förutsättning för att hindersprövning skall ske enligt svensk lag skulle uppställa att sökanden har bosättningsstillstånd i Sverige. Syftet härmed skulle vara att i vissa fall förkorta den föreslagna tiden för hemvist i riket. Enligt min mening bör man dock generellt kräva den anknytning till svenska förhållanden som följer av en tämligen lång tids faktisk vistelse i riket.

Kommittén har framhållit att tvåårsregeln medför vissa risker för dem som ingår äktenskap med utlänningar. Avsteg från den i IÄL liksom i konventionsstaternas lagar tillämpade nationalitetsprincipen kan föranleda, att här i riket ingås äktenskap, vilka ej i vederbörandes hemland eller annat främmande land erkänns som giltiga. Detta kan vålla menliga följder ej endast för makarna själva utan även för barn som de får. För att hindra att den som gifter sig med utlänning skall sväva i okunnighet om dylika risker, föreslår kommittén att begäran om tillämpning av svensk lag i hithörande fall skall göras av båda de trolovade. Jag biträder detta förslag, som icke mött invändningar i remissyttrandena.

I ett remissvar har föreslagits att begäran varom nu är fråga skall göras skriftligen. Enligt min mening bör dock, såsom kommittén anfört, icke uppställas krav på särskild form för sådan begäran. Däremot bör, såsom kommittén likaledes anfört, tydlig anteckning om de trolovades begäran göras i lysnings- och vigselboken av den präst som utfärdar lysningssedel.

Möjligen skulle kunna förutsättas att, när de trolovade begär prövning enligt svensk lag, de övervägt riskerna för vigselns ogiltighet i utlandet. Helt säkert är väl dock ej att de gjort detta och även om så skulle vara fallet kan det synas lämpligt att lysningsförrättaren gör de trolovade uppmärksamma på dessa risker. Han bör därvid upplysa dem om att de kan vidtaga någon av de åtgärder som i den förut nämnda förordningen den 3 december 1915 föreskrivits i syfte att i möjligaste mån undvika dessa risker. Anvisningar för lysningsförrättarna i dessa hänseenden bör utfärdas i administrativ väg.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1965.

Förslaget till lag om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall

Förslagets huvudsyfte är att underlätta för vissa grupper av utlänningar att erhålla äktenskapsskillnad eller hemskillnad vid svensk domstol. I samband därmed behandlas även möjligheten att erhålla återgång i äktenskap vid svensk domstol.

Huvuddragen i förslaget

Gällande svensk rätt. Äktenskapsskillnad och hemskillnad. Huvudreglerna om äktenskapsskillnad och hemskillnad mellan utländska medborgare finnes i 3 kap. IÅL. Reglerna återgår på 1902 års Haagkonvention för lösande av konflikter mellan lagar och jurisdiktioner i fråga om skillnad i äktenskap och ständig skillnad till säng och säte (skillnadskonventionen), till vilken Sverige tidigare varit ansluten. Sverige har emellertid sedermera uppsagt konventionen med verkan från den 1 juni 1934. Av intresse i förevarande sammanhang är dels bestämmelserna om svensk domstols behörighet (kompetens) att upptaga mål av hithörande slag (1 §), dels bestämmelserna om vilket lands lag som skall tillämpas i dylika mål (2 §).

Enligt 1 § fordras för att talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad mellan utländska medborgare skall kunna upptagas här i riket, att den make, mot vilken talan väckes, har sitt hemvist här eller att makarna samtidigt haft hemvist inom riket men den make, mot vilken talan väckes, övergivit den andre eller efter det orsak till hemskillnad uppstått flyttat

ur riket. Från dessa regler göres dock, i andra stycket, det viktiga undantaget att talan ej må upptagas här i riket, om enligt lagen i den stat makarna tillhör är åt inländsk myndighet förbehållet, i allmänhet eller för vissa fall, att pröva mål om äktenskapsskillnad eller hemskillnad mellan den statens medborgare. Undantaget gäller dock ej i fråga om äktenskap, som i makarnas hemland anses icke vara avslutat i behörig form.

Enligt 2 § må äktenskapsskillnad eller hemskillnad beviljas endast om sådan skillnad må äga rum enligt lagen i den stat makarna tillhör samt orsak till skillnaden är för handen såväl enligt sagda lag som enligt svensk lag.

Bestämmelserna är som synes givna närmast för det fallet att makarna är medborgare i samma stat. Tillhör de olika stater, skall enligt en särskild bestämmelse i 7 kap. 2 § första stycket IÄL fråga som angår äktenskapsskillnad eller hemskillnad bedömas som om bägge makarna vore medborgare i den stat de sist gemensamt tillhört eller, om de ej tillhört samma stat, i den stat mannen tillhör. Bestämmelserna kan på grund härav bli tillämpliga även där ena parten är svensk.

Från de angivna huvudreglerna gäller två undantag.

För det första gäller, enligt 7 kap. 2 § andra stycket IÄL, att svensk medborgare som sedan minst ett år har hemvist i riket städse får här väcka talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad samt att frågan huruvida orsak till skillnad är för handen i princip skall prövas endast enligt svensk lag. Denna bestämmelse tillkom 1934 i syfte att bereda ökade möjligheter för svensk domstol att döma till äktenskapsskillnad, när det måste anses avsevärt avvikande från svensk rättsuppfattning att makarna fortfarande skall vara i äktenskap förenade med varandra. Det var för att möjliggöra denna lagändring som 1902 års konvention uppsades.

För det andra gäller en särskild ordning för nordiska medborgare enligt den förut berörda förordningen den 31 december 1931 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. Hithörande bestämmelser i 7 § stadgar att yrkande om hemskillnad eller äktenskapsskillnad mellan medborgare i fördragsslutande stat skall upptagas i den stat, där båda makarna har hemvist eller där de senast haft hemvist samtidigt och endera alltjämt är bosatt. Kan enligt vad nu sagts yrkandet ej upptagas i någon av staterna, må yrkandet väckas i stat, där endera maken är medborgare. Yrkande om äktenskapsskillnad på grund av hemskillnad må städse väckas i stat, där båda makarna är medborgare. Vid prövning av fråga om hemskillnad eller äktenskapsskillnad skall enligt 9 § i varje stat användas där gällande lag, d. v. s. här i riket svensk lag.

Återgång. I fråga om återgångstalan saknar IÄL regler om svensk domstols behörighet. Svensk domstol torde dock vara behörig i åtminstone samma utsträckning som i skillnadsmål. I doktrinen har uttalats meningen att

svensk domstol därutöver skulle vara behörig om kvinnan vid vigseln hade svensk nationalitet.

Däremot innehåller IÄL regler om tillämplig lag i återgångsmål. Som huvudprincip gäller enligt 2 kap. 1 § att äktenskap skall gå åter, om orsak till återgång är för handen såväl enligt lagen i den stat makarna tillhörde vid äktenskapets ingående eller, om de tillhörde olika stater, enligt någondera statens lag som ock enligt svensk lag.

Till återgång kan även dömas enligt utslutande utländsk lag, om Kungl. Maj:t förordnat att sådan lag må vinna tillämpning, ändå att orsak till återgång ej finns enligt svensk lag. Sådant förordnande har meddelats genom förordningen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 13) ang. vissa främmande lagars tillämpning i fråga om återgång av äktenskap beträffande lagarna i Belgien, Danmark, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Rumänien, Ryssland, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Irland, Tyskland och Österrike-Ungern, dock endast i fråga om lag som gäller inom område i Europa, ävensom genom kungörelse den 7 september 1929 beträffande lagarna i Polen och den fria staden Danzig.

Enligt 2 kap. 1 § IÄL gäller vidare att, om make enligt sitt hemlands lag ägde för behörighet att ingå äktenskap åberopa lagen på annan ort, sådan lag skall vinna tillämpning beträffande den maken, om enligt samma lag orsak till återgång ej är för handen.

Ytterligare stadgas i 2 kap. 2 § IÄL, att vissa äktenskapshinder i främmande lag ej i något fall skall föranleda återgång här i riket. Detta gäller hinder på grund av tidigare äktenskap som upplösts genom skillnad, förbud mot äktenskap mellan dem som är av olika religion samt förbud som grundar sig på prästerligt kall eller på löfte att förbliva ogift.

Även beträffande återgång gäller särskilda regler dels då talan föres av svensk medborgare med minst ett års hemvist i riket och dels för nordiska medborgare. Beträffande det förra fallet har tidigare berörts regeln i 7 kap. 4 a § andra stycket IÄL. Denna innebär att fråga om återgång av äktenskap som ingåtts enligt första stycket i nämnda lagrum skall prövas enligt svensk lag. I fråga om nordiska medborgare gäller enligt 10 § i 1931 års förordning att fråga huruvida orsak till återgång är för handen skall prövas enligt den lag, som var bestämmande för kändandens eller, om talan föres mot båda makarna, för enderas rätt att ingå äktenskapet.

Statslösa och politiska flyktingar. De regler i IÄL som anknyter till medborgarskap kan ej tillämpas på *statslösa*. I rättstillämpningen torde anses, att sådana med avseende å personliga rättsförhållanden är underkastade den interna lagen i den stat där de har sitt hemvist (NJA 1914 s. 305 och 1939 s. 96). För den som är statslös och har hemvist i Sverige tillämpas således i huvudsak samma bestämmelser som för svensk medborgare.

Vad angår *politiska flyktingar* har högsta domstolen vid tillämpning av

IÄL i ett par fall behandlat sådana personer som medborgare i det land de tillhör även om de flytt från detta land (NJA 1955 s. 571 och 1956 s. 601). I vissa fall har dock baltiska flyktingar med sovjetryskt medborgarskap ansetts likställda med statslösa (NJA 1948 s. 805 och 1949 s. 82).

Nya danska och norska lagbestämmelser. Enligt de förut berörda nya danska och norska lagbestämmelserna skall talan i äktenskapsmål kunna väckas i Danmark resp. Norge,

- 1:o) om svaranden har hemvist i landet;
- 2:o) om käranden har hemvist i landet och antingen har bott där de sista två åren eller tidigare haft hemvist i landet; eller
- 3:o) om käranden är dansk resp. norsk medborgare och det visas, att han på grund av sitt medborgarskap ej kan väcka talan i det land där han har hemvist.

Från dessa regler skall avvikelse kunna göras efter överenskommelse med annat land.

Enligt de danska bestämmelserna skall talan kunna väckas i Danmark även i det fallet att båda makarna är danska medborgare och svaranden icke motsätter sig att saken upptages vid dansk domstol.

Det framgår, att de danska och norska bestämmelserna i första hand anknyter till domicilprincipen.

Finsk rätt. I Finland gäller utanför området för den nordiska konventionen en särskild lag den 5 december 1929 angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur. Lagen följer i fråga om såväl domsrätten som tillämplig lag i allt väsentligt 1902 års Haagkonvention i ämnet, vilken dock ej tillträtts av Finland.

På grundval av de nordiska överläggningarna har upprättats ett preliminärt förslag till ändringar i 1929 års lag. Detta ansluter nära till den svenska lagens nuvarande ståndpunkt.

Kommittén. Inledningsvis erinrar kommittén om att talan om hemskillnad eller äktenskapsskillnad mellan utländska makar enligt gällande bestämmelser kan upptagas till prövning av svensk domstol endast om den make, mot vilken talan väckes, har sitt hemvist här eller om båda makarna samtidigt haft hemvist inom riket och den make, mot vilken talan väckes, övergivit den andre eller flyttat ur riket efter det att orsak till skillnad uppstått. Ytterligare inskränkning i svensk domstols behörighet föreligger, om hemlandet förbehållit sig prövningsrätten i skillnadsmål mellan dess medborgare.

Enligt kommitténs mening föreligger behov av att lättnader här genomföres. Här om uttalar kommittén följande.

En här i riket bosatt utlänning är till följd av denna ordning i åtskilliga fall förhindrad att få skillnadstalan prövad av svensk domstol, oaktat möjlighet till sådan prövning kan förefalla motiverad med hänsyn till hans anknytning till Sverige. På grund av de omständigheter under vilka han lämnat hemlandet kan han ofta ej heller, eller i allt fall endast med mycket stora svårigheter, uppnå att få sin talan prövad i hemlandet. Ett otvivelaktigt behov föreligger sålunda av utvidgad svensk domsrätt.

I de fall då förutsättningar för talans upptagande till prövning här i riket enligt gällande rätt är för handen är det likväl ej alltid möjligt att uppnå ett tillfredsställande resultat av det skälet att prövningen enligt IÄL skall ske ej endast enligt svensk lag utan även enligt det förutvarande hemlandets lag. Talan kan ej vinna bifall, om sistnämnda lag ej känner hemskillnads- eller äktenskapsskillnadsinstitutet över huvud eller om den lagen ej upptager den skillnadsgrund som åberopas. Även om båda makarna i ett äktenskap efter bosättning här i landet vuxit in i svenska förhållanden och nått samhörighet med vårt land, är de sålunda i fråga om sin personliga rättsställning bundna till rättsordningen i det forna hemlandet.

Sammanfattningsvis uttalar kommittén att redan det sagda torde ge vid handen, att vår gällande lagstiftning är alltför stel. Icke endast politiska förvecklingar i skilda länder utan även samhällsutvecklingen i övrigt liksom den ökade mellanfolkliga rörligheten har ställt oss inför problem som var okända vid tiden för lagens tillkomst. Humanitära och sociala skäl talar för att lättnader utan dröjsmål medges. Ehuru utgångspunkterna är skilda, föreligger här ett behov motsvarande det som givit anledning till de förut behandlade danska och norska bestämmelserna.

Kommittén diskuterar härefter möjligheten att i ökad omfattning anknyta den svenska internationella familjerättens regler till parts hemvist i stället för till parts nationalitet och anför därom följande.

Vissa avsteg från nationalitetsprincipen har redan tidigare gjorts i vår internationella familjerättslagstiftning. Den förut nämnda nordiska konventionen av år 1931 angående äktenskap, adoption och förmynderskap samt därtill anslutande förordning bygger med vissa begränsningar på den s. k. domicilprincipen, enligt vilken lagen i den stat där vederbörande har sitt hemvist är bestämmande. Förordningens tillämplighetsområde är emellertid begränsat till nordiska medborgare. Ett visst avsteg från nationalitetsprincipen gjordes även genom den tidigare nämnda lagändringen år 1934, enligt vilken ett års hemvist i Sverige för svensk make ej endast grundar behörighet för svensk domstol att upptaga skillnadstalan utan även föranleder att enbart svensk lag behöver tillämpas i målet. Ytterligare avsteg till förmån för domicilprincipen gjordes genom lagändringen år 1947, enligt vilken utländsk medborgare, som vill ingå äktenskap inför svensk myndighet, kan få sin rätt att ingå äktenskapet prövad efter svensk lag, om han sedan minst två år har hemvist här i riket. Som förut nämnts undantogs dock från den nya regelns tillämpningsområde medborgare i stater, som var anslutna till 1902 års Haagkonvention för lösande av konflikter mellan lagar i fråga om äktenskap.

Vad den kommande utvecklingen angår har familjerättskommittén i olika sammanhang givit uttryck åt den uppfattningen, att vägande skäl talar för att man i avvaktan på utvecklingen tills vidare får utgå från grundprincipen i IÄL och svensk internationell familjerätt överhuvud, nämligen att nationaliteten hos oss är det grundläggande anknytningsmomentet. Oavsett värderingarna av de motstående principerna är det icke möjligt att i ett slag undanröja grundvalen för vår ganska omfångsrika lagstiftning i ämnet. Det värde hemvistet representerar som anknytningsmoment bör i den situation, vari vi för närvarande befinner oss, tillgodoses på det sättet att avsteg från nationalitetsprincipen görs i lämpliga sammanhang, där praktiska skäl talar därför och sådana avsteg låter sig genomföras utan besvärande komplikationer. Ett dylikt tillvägagångssätt utgör ej något hinder mot att framdeles i vidare omfattning tillämpa domicilprincipen i den ena eller andra varianten, om utvecklingen går därhän. Och att under alla förhållanden en viss kompromiss är nödvändig torde få anses ovedersägligt.

Enligt kommitténs mening kan man emellertid, såvitt angår de nu aktuella olägenheterna av nationalitetsprincipen, icke avvakta genomförandet av den planerade översynen av den internationella familjerätten. En allmän revision av vår internationella familjerättslagstiftning är en omfattande och svårlöst uppgift, som med nödvändighet måste taga sin tid. Det synes därför kommittén angeläget att i avbidan på resultatet av en sådan revision söka att genom en provisorisk lagstiftning komma till rätta med de olägenheter som i det föregående behandlats utan att därigenom föregripa en blivande mera omfattande reform av vår internationellt privaträttsliga äktenskapsrätt. Kommitténs lagförslag avser att tillgodose detta syfte.

Kommittén anmärker att det med hänsyn till utgångspunkterna för lagförslaget icke varit möjligt att följa de danska och norska bestämmelsernas uppläggnings. Kommitténs förslag avser emellertid att i görlig mån tillgodose de behov som givit upphov till dessa senare bestämmelser.

Vad angår förslagets huvudlinjer anför kommittén till en början att de i det föregående berörda olägenheterna av gällande lagstiftning avsett frågor om hem- och äktenskapsskillnad. Däremot ger frågor om återgång av äktenskap ytterst sällan upphov till några praktiska svårigheter. Det upprättade förslaget tager naturligtvis därför främst sikte på den förra gruppen. Det omfattar emellertid jämväl den senare gruppen, då det syntes onödigt att här lämna en lucka. Till klargörande av förslagets allmänna räckvidd i övrigt nämner kommittén att det ej berör den nordiska regleringen i ämnet.

Förslaget går ut på att dels utvidga domstolskompetensen, dels möjliggöra tillämpning av svensk lag utan kumulation med tillämpning av utländsk lag. I det förra hänseendet föreslås behörighet för svensk domstol att beträffande vissa kategorier utlänningar under närmare angivna förutsättningar till prövning upptaga mål om hemskillnad, äktenskapsskillnad

eller återgång även i fall då svaranden ej har eller haft hemvist här i riket. Enligt förslaget får i dylika fall bortses från förbehåll om exklusiv behörighet för hemlandets myndigheter. Den materiella prövningen skall kunna äga rum uteslutande enligt svensk lag, även om ingendera maken är svensk medborgare. I samtliga fall har som villkor uppställts krav att endera maken haft viss längre tids hemvist i riket.

I den föreslagna lagen nämns först *statslösa*. Dessa har, anför kommittén, visserligen ej såvitt känt orsakat någon ovisshet i tillämpningen. Det har ansetts självklart, att de så långt möjligt bör jämföras med domicil-landets egna medborgare och att detta lands lag skall betraktas som deras nationella lag. Den gällande lagstiftningen är emellertid efter orden ej tillämplig på dem, och det ter sig oegentligt att, om nu lagstiftningsåtgärder vidtages beträffande flyktingar m. fl., ej uppmärksamma den grupp som utgörs av statslösa.

Den anknytning till Sverige som i fråga om statslös person skall krävas för svensk domsrätt och tillämpning av svensk lag bör enligt kommittén bestå i viss tids hemvist i landet. Enligt kommitténs mening bör tiden, i anslutning till motsvarande krav i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL, bestämmas till ett år.

I förslaget nämnes vidare *politiska flyktingar*. Kommittén framhåller, att samhörigheten med hemlandet oftast gått förlorad för dessa personers del. Det föreligger därför starka skäl att behandla deras personliga angelägenheter på i huvudsak samma sätt som i fråga om statslösa, för vilka hemvistlandets lag brukar anses tillämplig. Kommittén erinrar om att en sådan princip även upptagits i 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning. I artikel 12 stadgas där, att en flyktings personrättsliga ställning skall bestämmas av lagen i det land där han har sitt hemvist eller, om han saknar hemvist, av lagen i det land där han har sin vistelseort. Kommittén framhåller emellertid att Sverige gjort reservation mot denna bestämmelse med hänsyn till sin internationellt privaträttsliga lagstiftning. En viss försiktighet vid tillämpningen av svensk lag på politiska flyktingar torde enligt kommitténs mening också vara påkallad, även om principen i konventionen bör tjäna som rättesnöre. Särskilt gäller detta, när endast den ena av två utländska makar tagit hemvist här i riket. I dylika fall kan andra makens berättigade intressen trädas för när, t. ex. när han ofrivilligt nödgats stanna i hemlandet. Vidare bör olägenheterna av s. k. haltande äktenskap uppmärksammas. Man får räkna med att en svensk skillnadsdom, som i här avsedda fall ges med tillämpning av svensk lag, icke vinner erkännande i vederbörandes hemland och, om anknytningen till domslandet är för svag, kanske icke heller i andra länder. Ett visst mått av stabilisering, bestående i krav på en längre tids hemvist, bör därför krävas.

Enligt kommitténs mening torde detta krav i fråga om politisk flykting,

som ej är statslös, böra sättas högre än i fråga om de statslösa. Tiden har i förslaget satts till två år. Kommittén har därvid beaktat att när det gäller rätt för utlänning att här i riket ingå äktenskap enligt svensk lag, två-årigt hemvist i riket tillerkänts betydelse både i IÄL och i den nordiska konventionen.

Kommittén anför härefter att det även *i vissa andra fall* än när vederbörande är statslös eller politisk flykting kan vara motiverat, att en skillnadstalan må prövas här i riket enligt svensk lag, om anknytning till riket föreligger i form av längre tids hemvist. Härom anför kommittén följande.

Många lämnar sitt hemland utan att de kan betecknas som politiska flyktingar. Utlänningar av denna kategori har ofta kommit till Sverige och varit bosatta här en längre tid utan att uppehålla någon kontakt med andra maken eller sitt hemland. Vederbörande vet kanske ej längre, var andra maken vistas eller ens om denne är i livet. Och själv har han kanske ingen tanke på att återvända till hemlandet. Någon gång kan han höra hemma i ett primitivt land, vars lagstiftning vi har föga anledning att söka tillämpa.

En annan grupp av utlänningar som bör uppmärksammas utgörs av sådana, som är medborgare i land som självt tillämpar domicilprincipen. Det kan då vara i sak alldeles omotiverat att här i Sverige tillämpa nationalitetsprincipen för deras del. Även i dylika fall förefaller det önskvärt att öppna en möjlighet att tillämpa svensk lag även om vederbörande ej är politisk flykting eller sådana omständigheter föreligger som nyss nämnts.

Enligt kommitténs mening synes det fallet att uppgift saknas, huruvida andra maken lever eller var han vistas, kunna direkt inskrivas i den provisoriska lagen. För övriga här berörda fall synes tillämpligheten böra göras beroende av Kungl. Maj:ts prövning.

Kommittén framhåller, att förslaget i denna del innebär att administrativ prövning medges inom hithörande område av familjerätten men att detta icke förefaller kommittén stötande. Härom anföres följande.

Kungl. Maj:t har av gammalt genom fullmakter i lagstiftningen fått vittgående befogenheter att, efter avtal med främmande makt, meddela bestämmelser av internationellt privaträttslig karaktär. Hela den viktiga nordiska regleringen genom 1931 års konvention och förordning är exempelvis av denna natur. Tydligt är också, att Kungl. Maj:t bäst kan bedöma, om olyckliga konsekvenser i internationellt hänseende är att befara i de fall som här sist behandlats. Under de år som den provisoriska lagen kan väntas bestå torde icke heller ärendena behöva bli på något sätt betungande för Kungl. Maj:t. En provisorisk reglering av här förutsatt slag har den fördelen att man kan låta anstå med ett mera principiellt ståndpunktstagande tills det mera bestämt visar sig vartåt utvecklingen på det internationellt privaträttsliga området lutar.

Kommittén anför härefter att det givetvis icke är möjligt att till fullo överblicka konsekvenserna av de regler som förordats. Det kan tänkas, att de ibland kan leda till mindre tillfredsställande resultat, exempelvis när

endast ena maken är bosatt här i riket och man vet att andra maken lever. Det kan också finnas barn i äktenskapet, vilkas intressen bör beaktas. Hänsynen till andra makens eller barnens intressen kan någon gång göra det obilligt att tillämpa svensk lag. Från den föreslagna möjligheten att tillämpa enbart svensk lag synes därför undantag böra göras för de fall, då det med hänsyn till andra makens eller barnens intressen är särskilda skäl att beakta jämväl annan lag. Om domstol får möjlighet till sådan begränsning, minskas också de principiella invändningar som möjligen kan resas mot förslaget att Kungl. Maj:t tills vidare skulle få befogenhet att bestämma om svensk domstols kompetens och därmed även om tillämpligheten av svensk lag i materiellt hänseende.

I förslaget har vidare upptagits stadgande att frågor angående vårdnaden om och underhåll till barn må kunna upptagas i mål som här avses; sådana frågor skall därvid prövas enligt svensk lag, om barnet vistas här i riket. Vidare meddelas bestämmelser om stadfästelse av utländska domar å äktenskapsskillnad eller hemskillnad, som beviljats i fall motsvarande något av de i förslaget nämnda eller motsvarande dem som avses i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL. De rörande äktenskapsskillnad föreslagna reglerna skall i tillämpliga delar gälla jämväl talan om återgång av äktenskap. Den föreslagna lagen skall ej äga tillämpning i fall som avses i den nordiska äktenskapskonventionen.

Remissyttrandena. Kommitténs förslag att till provisorisk reglering upptaga frågan om domsrätten i äktenskapsmål av internationell natur samt huvudlinjerna i det av kommittén framlagda lagförslaget tillstyrkes eller lämnas utan erinran av så gott som samtliga remissinstanser.

Stockholms rådhusrätt framhåller i sitt tillstyrkande remissvar att det på familjerättens område under senare år på grund av det ökade antal mål, vari båda parterna eller endera parten är utlänning, ofta uppstått problem rörande svensk domsrätt och tillämplig lag, vilkas lösning varit förbunden med svårigheter och osäkerhet. Många av dessa mål har gällt s. k. politiska flyktingar. Även om — vad särskilt angår sistnämnda slag av mål — anledning föreligger att antaga att rättspraxis kommer att omfatta ett alltmer vidgat område, torde det vara uppenbart, att avsevärd tid kommer att förflyta, innan rättspraxis fått erforderlig omfattning och likformighet. Vidare förekommer äktenskap mellan utländska makar med hemvist här i riket, vilka ej tillhör kategorierna statslösa eller politiska flyktingar, där makarna icke kan få talan om skilsmässa upptagen vid svensk domstol. Beträffande sådana äktenskap föreligger otvivelaktigt ett behov av särskilda lagbestämmelser. Med hänsyn till vad nu anförts finner rådhusrätten angeläget, att lösningen av hithörande internationellt privaträttsliga problem regleras genom provisorisk lagstiftning. Liknande uttalanden om behovet av en provisorisk lagstiftning göres av åtskilliga andra

i ärendet hörda *domstolar*. Även *socialstyrelsen* understryker, att ett otvivelaktigt behov föreligger av utvidgad svensk domsrätt på ifrågavarande område och att humanitära och sociala skäl talar för en utvidgning av möjligheterna att tillämpa svensk lag utan kumulation med tillämpning av utländsk lag.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund anför.

Styrelsen instämmer i de skäl som anförts av familjerättskommittén för införande av provisoriska bestämmelser om domsrätten i äktenskapsmål av internationell natur. I det praktiska rättslivet har man sedan länge förmärkt olägenheter av de på nationalitetsprincipen grundade restriktiva bestämmelser om sådan domsrätt som stadgandena i IÄL innebär. Även om en del principiella avgöranden i högsta domstolen har lett till en viss uppmjukning av rättstillämpningen, har ovissheten i de enskilda fallen varit stor om skilsmässa kunnat erhållas i Sverige med tillämpning av svensk lag eller ej, och för den enskilda medborgaren har det icke varit lätt att förstå att utgången har kunnat bli helt olika i fall, som för lekmannen syns vara av samma karaktär.

Styrelsen vill även understryka vanskligheten av att i svensk domstol åberopa och tillämpa utländsk lagstiftning. Särskilt uppstår svårigheter i äktenskapsmål genom att många länder har skillnadsgrunder, som är likartade med vad som kräves för svensk hemskillnad men som i dessa länder leder till direkt äktenskapsskillnad.

Med anledning av dessa svårigheter finner styrelsen i likhet med familjerättskommittén angeläget att en ny lagstiftning icke inskränker sig till att reglera domsrätten utan även ger regler om tillämplig lag samt att sistnämnda regler såvitt möjligt skall innebära att kumulation av svensk och utländsk lag endast i undantagsfall skall bli erforderlig.

Några remissinstanser gör principiella uttalanden i anslutning till förslagens ståndpunkt att ge vidgad tillämpning åt *domicilprincipen*. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att en utveckling i denna riktning otvivelaktigt är påkallad samt anför härom.

Särskilt den stora flyktingströmmen till Sverige efter andra världskriget har skapat internationellrättsliga problem, som icke varit förutsedda vid 1904 års lagstiftning. Även till följd av den ökade mellanfolkliga rörligheten i allmänhet har yppats behov av att i viss mån revidera gällande principer i denna lagstiftning. Kommittén har — såvitt angår det nu framlagda förslaget — tagit sikte på fall där praktiska skäl talar för ett avsteg från nationalitetsprincipen och där sådana avsteg låter sig genomföras utan besvärande komplikationer. En dylik begränsning synes enligt hovrättens mening väl motiverad. Särskilt med tanke på att en mer fullständig revision av IÄL är påtänkt och att det nu framlagda lagförslaget därför är provisoriskt, bör en viss återhållsamhet tills vidare iakttagas. En anledning härtill kan ock vara de svårigheter, som en vidgad tillämpning av domicilprincipen kan förorsaka genom att främmande stater, som hyllar nationalitetsprincipen, är obenäga att erkänna domar vilka grundas på domicilprincipen. Detta problem har praktisk betydelse framför allt för här i riket bosatta utlänningar, vilka icke är politiska flyktingar och som har kvar kontakten med sitt hemland.

De svårigheter, som kan vara förknippade med ett vidgat erkännande av domicilprincipen, får ej undanskymma att viktiga sociala och humanitära hänsyn kan nödvändiggöra principens tillämpning, även då resultatet icke i allo är tillfredsställande ur internationell synpunkt.

Även *rådhusrätten i Norrköping* anser att den betydelse, som förslaget tillägger parts domicil, är påkallad av utvecklingen, vilken med den starkt tilltagande rörligheten över nationsgränserna med all sannolikhet kommer att medföra, att domicilprincipen vinner allt större anslutning. Denna utveckling kan även anses önskvärd med tanke på att den nämnda principen hyllas i våra grannländer Danmark och Norge.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund finner de betänkligheter som kan finnas mot att alltför mycket avlägsna lagbestämmelserna från den i Sverige såsom grundprincip tillämpade nationalitetsprincipen icke vara av den tyngd att man på grund härav skulle avstå från den föreslagna provisoriska lagstiftningen. Såsom kommittén påpekat har avsteg från denna princip redan gjorts i den nordiska konventionen i ämnet samt genom den sedan år 1934 gällande särbestämmelsen i 7 kap. 2 § IÄL. Att personer, som genom bosättning i vårt land vuxit in i svenska förhållanden och har för avsikt att även i fortsättningen vara bosatta här, skall kunna få sina äktenskapliga problem avgjorda enligt svenska rättsprinciper är viktigare än att svenska domar skall erkännas även i sådana länder som strikt tillämpar nationalitetsprincipen.

Rådhusrätten i Västerås anser att en lösning enligt de riktlinjer, som uppdragits i de danska och norska bestämmelserna är önskvärd. Rådhusrätten godtager emellertid kommitténs uppfattning att detta icke kan ske genom en provisorisk lagstiftning. I övrigt synes det nu framlagda förslaget väl ägnat att läggas till grund för en lagstiftning av provisorisk art. I samma riktning uttalar sig *rådhusrätten i Borås* och *föreningen Sveriges stadsdomare*.

En viss tvekan mot att på området införa en provisorisk lagstiftning anföres av *rådhusrätten i Eskilstuna*. Rådhusrätten vitsordar, att nu gällande regler angående domsrätt och tillämplig lag i mål om hemskillnad och äktenskapsskillnad mellan utlänningar icke är tillfyllest. Särskilt har regeln i 3 kap. 1 § andra stycket IÄL medfört att talan i några fall måst avvisas, ehuru starka skäl talat för att en prövning bort kunna ske. Det är därför tillfredsställande att problemen om domsrätten och om tillämplig lag nu upptagits till behandling. Det måste dock beklagas att icke redan nu en enhetlig lösning av dessa problem kunnat framläggas. Bestämmelserna om domsrätt och tillämplig lag i skillnadsmål mellan utlänningar är redan nu svåröverskådliga och problemkomplexet i dess helhet blir knappast mera lättillgängligt genom den föreslagna regleringen. Å andra sidan är — såsom kommittén framhållit — angeläget, att vidgade möjligheter till skillnad snarast kommer till stånd. På grund härav anser sig *rådhusrätten* böra till-

styrka, att den föreslagna provisoriska lagstiftningen genomföres, därvid rådhusrätten dock vill understryka vikten av att den inom en snar framtid ersättes av mera allmängiltiga normer.

Departementschefen. Enligt gällande bestämmelser kan talan om hemskillnad eller äktenskapsskillnad mellan utländska makar upptagas till prövning av svensk domstol endast om den make, mot vilken talan väckes, har sitt hemvist här eller om båda makarna samtidigt haft hemvist inom riket och den make, mot vilken talan väckes, övergivit den andra eller flyttat ur riket efter det orsak till skillnad uppstått. Ytterligare inskränkning i svensk domstols behörighet föreligger, om hemlandet förbehållit sig prövningsrätten i skillnadsmål mellan dess medborgare. Till följd av denna ordning är en här i riket bosatt utlänning i åtskilliga fall förhindrad att få skillnadstalan prövad av svensk domstol, oaktat detta kunde anses motiverat med hänsyn till hans anknytning till Sverige. Ofta har han lämnat hemlandet under sådana omständigheter, att han icke — eller i allt fall endast med mycket stora svårigheter — kan få sin talan prövad i hemlandet. I de fall, då enligt gällande rätt förutsättningar för talans upptagande till prövning här i riket förefinnes, är det likväl ej alltid möjligt att uppnå ett tillfredsställande resultat, enär prövningen skall ske ej endast efter svensk lag utan även efter hemlandets lag. Talan kan ej vinna bifall, om sistnämnda lag ej känner hemskillnads- eller äktenskapsskillnadsinstitutet eller om lagen ej upptager den skillnadsgrund som åberopas.

Olägenheterna av den nuvarande ordningen drabbar i främsta rummet politiska flyktingar. Med den efter andra världskriget kraftigt ökade tillströmningen till vårt land av sådana personer har dessa olägenheter blivit alltmer kännbara. Även andra grupper har utsatts. En liberalisering av de gällande bestämmelserna framstår därför som angelägen.

Det behov av en reform av nuvarande regler som sålunda framträtt har föranlett att familjerättskommittén, som har ett allmänt uppdrag att företaga en översyn av vår internationella familjerätt, fått i uppdrag att upptaga nu förevarande spörsmål med förtur. Utredningsarbetet har utmynnat i ett förslag till provisorisk lagstiftning i ämnet, avsedd att gälla i avbidan på genomförandet av den allmänna reform som är under förberedande hos kommittén.

Utredningsarbetet har bedrivits i visst samråd med sakkunniga från Danmark, Finland och Norge och förslag till ändring av gällande bestämmelser har framlagts även i dessa länder. De danska och norska förslagen har numera upphöjts till lag. Framhållas må att det svenska förslaget icke följer de danska och norska bestämmelsernas uppläggning. Utgångspunkterna har nämligen varit olika genom att, såsom jag förut berört, i Sverige som huvudregel tillämpas nationalitetsprincipen medan i Danmark och Norge gäller domicilprincipen.

Familjerättskommitténs förslag går ut på att vidga svensk domstols kompetens att upptaga internationella äktenskapsmål och att möjliggöra att därvid tillämpas enbart svensk lag. Svensk domstol föreslås skola kunna, utan hinder av vad som stadgas i IÄL, upptaga talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad i fyra fall, nämligen a) om endera maken är statslös och sedan minst ett år har hemvist här i riket, b) om endera maken är politisk flykting och sedan minst två år har hemvist här i riket, c) om make sedan minst två år har hemvist här i riket och uppgift saknas, huruvida andra maken lever eller var han vistas, samt d) om Kungl. Maj:t eljest, när endera maken finnes sedan minst två år ha hemvist här i riket, medgivit att talan må upptagas. Vid prövningen må endast svensk lag tillämpas, om ej med hänsyn till andra makens eller gemensamma barns intresse särskilda skäl är att jämväl annan lag tillämpas. Enligt förslaget må vidare frågor angående vårdnaden om och underhåll till barn kunna upptagas i mål som här avses och skall prövas enligt svensk lag, om barnet vistas här i riket. I förslaget upptages även bestämmelser om stadfästelse av utländska domar å äktenskapsskillnad eller hemskillnad, som beviljats i fall motsvarande något av de i förslaget nämnda eller motsvarande dem som avses i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL. De rörande äktenskapsskillnad föreslagna reglerna skall i tillämpliga delar gälla jämväl talan om återgång av äktenskap. Den föreslagna lagen skall ej äga tillämpning i fall som avses i den gällande nordiska äktenskapskonventionen.

Kommitténs förslag har i sina huvudlinjer tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det stora flertalet remissinstanser; ingen instans har ansett sig böra i princip motsätta sig förslaget. Även jag för min del anser förslaget utgöra ett lämpligt sätt att komma till rätta med de svårigheter som jag inledningsvis berört. Förslaget innebär att vissa avsteg göres från nationalitetsprincipen till förmån för domicilprincipen. Såsom kommittén anfört har redan tidigare sådana avsteg ägt rum inom vissa avsnitt av vår internationella familjerätt. I den planerade reformen av detta rättsområde torde få förutses en ytterligare vidgad tillämpning av domicilprincipen och förslaget får därför här anses ligga i linje med utvecklingen. Jag vill alltså tillstyrka att kommitténs förslag lägges till grund för lagstiftning i ämnet. Av skäl som kommittén anfört bör lagstiftningen göras provisorisk.

Jag övergår härefter till de särskilda bestämmelserna i förslaget.

De särskilda bestämmelserna

1 §.

Kommittén. I paragrafens första stycke anges svensk domstol vara behörig att i fyra under a)–d) särskilt uppräknade fall upptaga skillnadstalan utan hinder av vad som stadgas i IÄL. Innebörden härav är, anför kommittén, att domstolen är berättigad bortse från de i IÄL angivna villkoren om

båda makarnas eller svarandens hemvist här i riket liksom från förbehåll om exklusiv behörighet för hemlandets myndigheter. Den nu föreslagna lagen innebär ej någon inskränkning i behörighet som följer av IÄL:s regler. Om handläggningen sker enligt den ena eller andra lagen kan, erinrar kommittén, få betydelse för frågan enligt vilken lag den materiella prövningen skall ske. Till denna fråga återkommer kommittén under 2 §.

Under a) upptages det fallet, att endera maken är statslös och sedan minst ett år har hemvist här i riket. Kommittén anför att för domstolens behörighet är likgiltigt, vilkendera av makarna som uppfyller dessa villkor — om det är mannen eller hustrun, käranden eller svaranden. Punkten a) är tillämplig även om andra maken är medborgare i främmande stat. Att avgöra, huruvida statslöshet föreligger, anser kommittén icke böra bereda större svårigheter. Fallen är nu mera sällsynta än förut. Verkningarna av de expatrieringar i större omfattning som skett i vissa länder torde sålunda i stort sett ha upphört.

Angående kravet på hemvist anför kommittén.

Frågan, huruvida make har hemvist här i riket, skall i enlighet med huvudregeln i 7 kap. 3 § IÄL prövas efter svensk lag. Det må anmärkas, att något legalt gemensamt hemvist för makar ej finnes stadgat hos oss, utan hustrun kan enligt svensk rätt ha annat hemvist än mannen. Någon allmän definition av begreppet hemvist finns ej heller i vår lagstiftning. Stadgandet i 10 kap. 1 § rättegångsbalken torde ej kunna analogiskt tillämpas i fråga om svensk domstols kompetens (jfr SOU 1929: 12 s. 37 och NJA 1962 s. 547).

I lagen den 27 mars 1936 om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz förstås med »verkligt hemvist» — till skillnad från legalt hemvist — den ort där vederbörande är boende med avsikt att stadig kvarstanna. Vid prövning, huruvida utlännings vistelse här i riket har karaktär av sådan bosättning som bör krävas för svensk domstols kompetens, måste självfallet avseende fästas vid dess varaktighet. Men även andra omständigheter är av betydelse, särskilt syftet med vistelsen. Har en främling slagit sig ned här i landet för framtiden, kan han anses ha tagit hemvist här även om han ej vistats här någon längre tid. Å andra sidan är ej ett längre uppehåll tillräckligt, om förhållandena tyder på avsikt att åter vända landet ryggen. Särskild försiktighet måste iakttagas, om det kan misstänkas att vistelsens egentliga syfte är att kringgå annat lands regler. En omständighet av betydelse utgör givetvis mantalsskrivning i riket, men den kan ej anses ensam avgörande. Genom att krav här uppställs på ett mera varaktigt hemvist — ett år — torde prövningen underlättas betydligt. Åtskilliga fall, då tvivel eljest kunde råda om hemvist över huvud uppkommit, föres därigenom åt sidan. Frågan kan visserligen kvarstå, när det gäller att fastställa utgångspunkten för hemvisttidens beräkning, men torde då sällan behöva bereda några svårigheter, eftersom endast sådana fall kommer i betraktande då hemvistet haft en viss varaktighet och man sålunda i be-lysning därav kan bedöma vad ankomsten till riket haft att betyda. Man äger härvid räkna tillbaka från den tidpunkt, då vederbörande enligt denna bedömning finnes ha tagit hemvist här.

Under b) upptages härefter i paragrafen det fallet att endera maken är politisk flykting och sedan minst två år har hemvist här i riket. Kommittén framhåller att det, liksom i fråga om de statslösa, är likgiltigt, vem av makarna som uppfyller dessa villkor.

I fråga om begreppet politisk flykting anför kommittén att detta avses skola ha samma innebörd som i utlänningslagen. I denna lag har i 2 § upptagits en uttrycklig definition av begreppet, varvid detta bestämts i huvudsaklig anslutning till 1951 års flyktingkonvention. Såsom politisk flykting anses enligt lagrummet utlännning som i sitt hemland löper risk att bli utsatt för politisk förföljelse. Och med politisk förföljelse förstås enligt samma lagrum, att någon på grund av sin härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiösa eller politiska uppfattning eller eljest på grund av politiska förhållanden utsättes för förföljelse, som riktar sig mot hans liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet, eller att på grund av politiskt brott allvarligt straff ålägges honom. Kommittén anser sig i förevarande lagförslag kunna använda uttrycket politisk flykting utan närmare bestämning och utgår från att definitionen i utlänningslagen får tillämpas analogiskt.

Kommittén anför i denna del ytterligare.

Utlänningslagens definition kan måhända te sig ganska sträng, om man kräver en fullt tillförlitlig och fullständig utredning för att en utlännning skall kunna föras därunder. Det ligger emellertid i sakens natur, att man här ej i tillämpningen bör resa kraven för högt. I regel är man för utredningen hänvisad till vederbörandes egna uppgifter. Icke sällan stödes dessa av vad som är känt om händelser i flyktingens hemland. I tveksamma fall kan bilden fullständigas genom upplysningar från statens utlänningskommission. Innehav av främlingspass kan tyda på politiskt flyktingsskap men är icke något bevis därom. Sådana utställs nämligen även i andra fall (jfr 6 § utlänningskungörelsen i dess lydelse efter ändring den 2 december 1960, nr 635). Det händer sålunda, att en utlännning, som inkommit till riket av andra skäl än sådana som grundar politiskt flyktingsskap, efter utgången av giltighetstiden för hemlandspasset begär svenskt främlingspass, i stället för att taga kontakt med hemlandets myndigheter och få passet förlängt. Å andra sidan bör framhållas, att även den som lämnat hemlandet av helt andra orsaker än politiska är att anse som politisk flykting, om han, när prövningen är aktuell, »löper risk» att bli utsatt för politisk förföljelse i sitt hemland. Av definitionen i 2 § utlänningslagen följer, att med politisk förföljelse skall förstås ej endast politisk förföljelse i inskränkt mening utan även ras- och religionsförföljelse o. d.

I fråga om kravet på viss tids hemvist anför kommittén, att vad som under a) sagts rörande de statslösa äger motsvarande tillämpning utom sätillvida att kravet under b) bestämts till att avse två års hemvist. Kommittén tillägger att politisk flykting som är statslös givetvis äger åberopa den kortare hemvisttiden enligt a).

Under c) behandlas i paragrafen det fallet, att make sedan minst två år har hemvist här i riket och uppgift saknas, huruvida andra maken lever

eller var han vistas. Kommittén framhåller, att förslaget här kräver varken statslöshet eller politiskt flyktingskap. Regeln utgör en komplettering till de båda tidigare nämnda och får betydelse framför allt i sådana fall, då en här bosatt utlänning ej kan betraktas som politisk flykting. Har han förlorat all kontakt med andra maken, kan han vara utesluten från möjligheten att få äktenskapet upplöst i hemlandet. Ibland kan han möjligen i hemlandet lyckas få till stånd dödförklaring av maken. Ett sådant förfarande kan emellertid taga mycket lång tid i anspråk. Förslaget bereder honom därför möjlighet att här i riket väcka talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad enligt 11 kap. giftermålsbalken. Enligt orden är stadgandet tillämpligt även då den make som söker hem- eller äktenskapsskillnad är svensk men torde enligt kommittén sakna nämnvärd praktisk betydelse för detta fall; kommittén hänvisar här till 7 kap. 2 § andra stycket IÄL och till vad kommittén anför under 2 §.

Kommittén framhåller, att upplysningar om andra maken möjligen kan erhållas genom försök till delgivning med honom i utlandet. För att talan skall kunna prövas är det dock tillfyllest, om delgivning sker enligt svensk lag, i tillämpliga fall enligt 33 kap. 12 § första stycket rättegångsbalken. Enligt 15 kap. 29 § giftermålsbalken skall i äktenskapsmål god man förordnas för make som vistas på okänd ort om talan riktas mot honom.

Under d) upptages slutligen i paragrafen en supplerande bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva att talan må upptagas här i riket. Denna befogenhet har synts kommittén lämpligen böra begränsas till sådana fall, då endera maken finnes sedan minst två år ha hemvist här i riket. Det skall i detta fall tillkomma Kungl. Maj:t att pröva, om maken haft hemvist här under sagda tid, och domstolen skall ej ånyo inlåta sig på detta spörsmål. Regeln innebär en provisorisk utvidgning av den i 7 kap. 5 § IÄL meddelade befogenheten för Kungl. Maj:t att stadga avvikelser från nämnda lag. Kommittén framhåller, att Kungl. Maj:ts medgivande kan avse antingen visst lands medborgare eller visst fall. Regeln är avsedd att kunna tillämpas beträffande medborgare i sådant land som tillämpar domicilprincipen och som alltså i fråga om svenska medborgare med domicil därstädes skulle tillämpa den egna lagen utan hänsyn till svensk lag. Bestämmelsen kan enligt kommittén även få värde som komplement till regeln under b), om det anses ovisst huruvida politiskt flyktingskap föreligger men skäl till talans prövning ändå är för handen, och i fall som avses under c), om den bortovarande maken under processens gång ger sig till känna och makarna eller käranden önskar genomföra prövningen inför svensk domstol.

Framställning till Kungl. Maj:t om att förordnande enligt förevarande bestämmelse skall meddelas i visst fall förutsättes skola göras av parten. Kommittén anför, att enligt orden förordnande må givas även om endera maken är svensk men att något praktiskt behov därav dock knappast torde föreligga.

I paragrafens andra stycke upptages i anslutning till kompetensregeln i första stycket en erinran om att den interna frågan om rätt forum inom landet skall avgöras enligt 15 kap. 4 § giftermålsbalken. Kommittén framhåller, att detta lagrum är tillämpligt även i fråga om talan som avses i IÄL.

Remissyttrandena. De i 1 § under a)—c) föreslagna bestämmelserna tillstyrkes eller lämnas utan principiell erinran av så gott som samtliga remissinstanser. På ett par punkter framträder dock en viss tveksamhet i några av remissvaren och därjämte framföres vissa detaljanmärkningar.

I fråga om den under a) föreslagna bestämmelsen rörande statslösa ifrågasätter *hovrätten för Västra Sverige* om icke det föreslagna kravet på ett års hemvist medför en begränsning av vad som för närvarande torde gälla, nämligen att statslösa vid tillämpning av IÄL anses likställda med svenska medborgare så snart de över huvud taget har hemvist i Sverige; något krav på att hemvistet skall ha varat viss tid reses alltså icke. Ettårsregeln kan väl dock uppfattas som en metod att ange vilka krav som bör uppställas för att ett verkligt, stadigvarande hemvist skall anses vara för handen. Med hänsyn härtill är *hovrätten* beredd acceptera förslaget på denna punkt.

Solna domsagas häradsrätt anser att tiden, liksom i bestämmelsen under b) rörande politiska flyktingar, bör sättas till två år. Att här göra en skillnad mellan statslösa och politiska flyktingar förefaller icke motiverat.

Rådhusrätten i Västerås ifrågasätter helt allmänt huruvida det är motiverat att göra åtskillnad mellan statslösa och politiska flyktingar i fråga om kravet på viss tids hemvist.

Till vad kommittén anfört rörande hemvistbegreppet anför *rådhusrätten i Norrköping*, att den föreslagna bestämmelsen icke ansluter sig till motsvarande definition i 10 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken och att den är sådan att svårigheter kan befaras uppkomma för domstolarna vid rättstillämpningen. Det framhålles även, att frågan hur utgångspunkten för hemvisttidens beräkning skall fastställas icke närmare utretts.

Hovrätten för Västra Sverige fäster uppmärksamheten på att enligt 7 kap. 3 § IÄL skall i fall, där domsrätten är beroende av frågan huruvida hustrun har hemvist i Sverige, först enligt makarnas nationella lag bedömas om hon har juridisk möjlighet att ha domicil å annan ort än mannen. Denna fråga är ofta av stor praktisk vikt. *Hovrätten* påpekar, att det hinder för skillnad i äktenskap som kan ligga i denna bestämmelse kommer att sakna tillämpning på de fall som omfattas av lagförslaget.

Hovrätten för Västra Sverige berör vidare hur situationen ställer sig för statslösa som helt saknar hemvist — i såväl Sverige som utlandet — men vistas här i riket. *Hovrätten* framhåller att en subsidiär anknytning måste ske för denna grupp, när det gäller att fastställa personalstatutet.

Huruvida enligt gällande rätt tillämpning skall ske av lagen i det land, vars medborgare den statslöse senast varit, eller det land, där vederbörande stadigvarande vistas, är måhända icke klart. Kommitténs förslag synes innebära att i fråga om skillnadsmål vistelslandet icke bör ifrågakomma som anknytningsmoment. För de domicillösa statslösa, som aldrig varit medborgare i någon stat — praktiskt föga viktiga fall — blir följaktligen konsekvensen, att de icke kan få sin sak prövad förrän de förvärvat hemvist här. De olägenheter, som möjligen kan uppkomma genom ettårsregeln, kan väl emellertid enligt hovrättens mening icke vara betydande.

Södra Roslags domsagas häradsrätt och föreningen Sveriges häradsövdingar anför att domstolarna för tillämpning av bestämmelserna under a) — liksom beträffande bestämmelserna under b) — i regel torde komma att kräva intyg från statens utlänningskommission.

I fråga om den under b) föreslagna bestämmelsen rörande politiska flyktingar anser *Svea hovrätt* att det föreslagna kravet på två års hemvist bör nedsättas till samma tid, ett år, som föreslås för statslösa. Hovrätten anför.

Hovrätten vill ifrågasätta om det finns tillräckliga skäl att i fråga om hemvistkravet göra skillnad mellan statslösa och politiska flyktingar. Frågan huruvida en flykting gått förlustig sin medborgarrätt i hemlandet är ofta av politisk natur. Det kan skäligen icke göras gällande att en flykting under längre tid bör i personligt hänseende vara underkastad lagstiftningen i det land, där han — såsom det heter i 2 § utlänningslagen, vars definition i detta hänseende enligt kommittén får analogiskt tillämpas — löper risk att bli utsatt för förföljelse som riktar sig mot hans liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet, eller att på grund av politiskt brott allvarligt straff ålägges honom. 1951 års Genève-konvention angående flyktingars rättsliga ställning, som fastslår principen att hemvistlandets lag skall tillämpas i fråga om flyktingar, upptager icke något krav på viss tids vistelse därstädes. Sverige har visserligen vid sin anslutning till konventionen gjort förbehåll mot det stadgande i konventionen som innehåller denna princip. Skälet härtill var emellertid — såsom framgår av departementschefens yttrande i propositionen rörande ratifikation av konventionen — endast det att resultatet av en sedan år 1951 pågående förberedande undersökning rörande möjligheten att låta domicilprincipen få ökad användning i svensk internationell privaträtt ansågs först böra avvaktas. Konventionen förutsätter för övrigt, att även statslös bör för visst fall betraktas som flykting, nämligen om han i anledning av välgrundad fruktan för förföljelse befinner sig utanför det land, vari han tidigare haft sin vanliga vistelseort, och icke kan eller vill återvända till sitt förutvarande vistelseland. Frånsett att begreppen statslös och politisk flykting många gånger sammanfaller och svårigheter kanske kan föreligga att avgöra om en person tillhör den ena eller andra kategorien, finner hovrätten det tveksamt om strängare villkor angående tiden för hemvistet skall ställas beträffande en politisk flykting, som på grund av ett formellt medborgarskap har en nödtvungen anknytning till medborgarskapslandet och som där ofta icke kan få det rättsskydd, han är i behov av, än i fråga om en statslös, för vilken det saknas en med domicillandet konkurrerande medborgarskapslag.

Anknytningen till Sverige synes beträffande den politiska flyktingen vara tillräckligt stabiliserad om — med tillämpning av den av kommittén rekommenderade stränga tolkningen av begreppet hemvist — han haft hemvist här i riket minst ett år. Därest samma villkor i detta hänseende uppställas för statslösa och för politiska flyktingar, åstadkommes en förenkling av lagtexten och en motsvarande lättnad i tillämpningen av de invecklade reglerna på förevarande område.

Rådhusrätten i Malmö framhåller att lagförslaget icke synes ha beaktat vissa speciella svårigheter som uppstår för politiska flyktingar från Ungern. När en i Sverige boende ungersk medborgare, vilken vistas i Sverige som politisk flykting, vill vinna äktenskapsskillnad eller hemskillnad från sin hustru som bor kvar i Ungern, är detta — såvida hustrun ej medverkar till en gemensam ansökan — för närvarande icke möjligt, även om svensk domstol på grund av flyktingskapet anser sig kunna upptaga hans talan och därå tillämpa svensk lag. De ungerska myndigheterna vägrar nämligen, under åberopande av att det enligt ungersk lag är förbehållet ungersk domstol att handlägga äktenskapsmål mellan ungerska medborgare, att medverka till delgivning av stämning eller kallelse i sådana mål. På grund av denna de ungerska myndigheternas inställning synes ej heller enligt förslaget en ungersk medborgare, vare sig han är politisk flykting eller ej, kunna med utsikt till framgång här väcka talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad annat än om uppgift saknas huruvida andra maken lever eller var han vistas, i vilket fall god man kan förordnas för den andra maken.

Beträffande den under c) upptagna bestämmelsen rörande talan mot bortovarende m. fl. framhåller *hovrätten för Västra Sverige*, att icke samma skäl talar för talerätt i förevarande fall som för de i punkterna a) och b) angivna fallen. Vad kommittén anför till stöd för stadgandet finner hovrätten dock övertygande. Betänkligheterna mot stadgandet minskar väl också genom att god man, som med stöd av 15 kap. 29 § giftermålsbalken förordnas för make å okänd ort, är skyldig att vidtaga åtgärder för att komma i kontakt med sin huvudman. Hovrätten framhåller vidare att i mål av hithörande slag det kan uppkomma risk för att utredningen blir bristfällig. Särskilt om skillnadstalan grundas på andra omständigheter än den andra makens bortovaro, måste av hänsyn till denna make den materiella skillnadsfrågan avgöras med stor varsamhet. Även *Svea hovrätt* understryker att man måste upprätthålla stränga krav på en grundlig och fullt tillfredsställande utredning i saken, och att med hänsyn till att den make mot vilken talan riktas själv icke kan tillvarata sina intressen den materiella skillnadsfrågan får avgöras med stor varsamhet.

Rådhusrätten i Norrköping anser, att de tidigare ej ovanliga äktenskapsmålen av här avsedd typ numera är så sällsynta, att det kan ifrågasättas om de möjligen ej kunde inrymmas under det med d) betecknade fallet. Utredningen angående den »andra maken» skulle då med fördel kunna

ske hos Kungl. Maj:t, som ändock genom utrikesdepartementet kan antagas få befattning med eventuell delgivning. Huruvida bestämmelsen under c) bör upptagas ifrågasättes även av *Solna domsagas häradsrätt* och av *Styrelsen för Sveriges advokatsamfund*. Styrelsen framhåller, att den uppställda tiden av två år kanske förefaller väl kort för att motivera en särregel i detta fall, särskilt med hänsyn till att kommittén uttryckligen uttalat att det icke skall vara nödvändigt med försök till delgivning med den bortovarande maken i utlandet utan att delgivning enligt 33 kap. 12 § första stycket rättegångsbalken skall vara tillfyllest. Den i 15 kap. 29 § giftermålsbalken upptagna bestämmelsen om förordnande av god man för make, som vistas på okänd ort, torde knappast vara till någon hjälp för den bortovarande, eftersom gode mannen icke kan förutsättas själv vidtaga särskilda åtgärder för att försöka komma i kontakt med den bortovarande. Om bestämmelsen bibehålles, bör övervägas att förlänga kravet på hemvistets varaktighet exempelvis till tre år.

Vad angår stadgandets utformning anför *Södra Roslags domsagas häradsrätt* och *föreningen Sveriges häradshövdingar* att en make som påstår att han saknar kännedom om huruvida andra maken lever eller var denne vistas, bör kunna förebringa sannolika skäl för riktigheten av sitt påstående. Ett löst påstående härom synes icke vara tillräckligt, om man vill motverka missbruk av bestämmelsen. Uttrycket »uppgift saknas» torde därför bära omredigeras.

Med anledning av kommitténs uttalande rörande möjligheten att i hitthörande fall anordna k u n g ö r e l s e d e l g i v n i n g anmärker bl. a. *hovrätten för Västra Sverige* att det synes tvelaktigt huruvida sådant förfarande kan genomföras. Enligt hovrätten framstår godmansförordnande som enda möjligheten.

Även det under d) upptagna stadgandet rörande rätt för Kungl. Maj:t att medgiva upptagande av talan tillstyrkes eller lämnas utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser. Från några håll yppas dock viss tvekan mot förslaget i denna del. *Svea hovrätt* finner stadgandet inge vissa betänkligheter. Ett medgivande av Kungl. Maj:t innebär, med hänsyn till 2 § i förslaget, att som regel svensk lag blir tillämplig vid den materiella prövningen av skillnadsfrågan. Ur principiell synpunkt vill det förefalla hovrätten mindre tilltalande, att sådana rättsverkningar skulle i enskilda fall åstadkommas i administrativ ordning. Betänkligheterna skulle vara mindre mot ett stadgande, som i anslutning till den motsvarande regleringen i 7 kap. 5 § IÄL blott innehöll ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att göra den föreslagna provisoriska lagstiftningen generellt tillämplig å medborgare i visst land, särskilt då ett sådant land som självt tillämpar domicilprincipen. Även *rådhusrätten i Västerås* och *Västmanlands mellersta domsagas häradsrätt* finner tvekan kunna råda rörande lämpligheten av stadgandet.

Solna domsagas häradsrätt uttalar sig i avstyrkande riktning och anför.

Det kan till en början framhållas, att frånvaron av den föreslagna regeln icke tidigare torde ha föranlett någon olägenhet. Ifrågavarande regel utgör en generalklausul, genom vilken stor frihet lämnats åt rättstillämparen, i detta fall Kungl. Maj:t. Det uppgives, att Kungl. Maj:t har de bästa förutsättningarna att bedöma konsekvenserna i internationellt hänseende i de fall, som avses med den föreslagna regeln. Saken har emellertid även en annan sida. Låter man sådana synpunkter vara utslagsgivande, bör ju hela den internationella familjerättens praktiska tillämpning anförtros icke åt domstolarna utan åt Kungl. Maj:t. Genom det här föreslagna stadgandet förlänas en administrativ myndighet rätt att pröva enskilda fall på den internationella familjerättens område, en uppgift, som principiellt bör förbehållas domstolarna. De fördelar ur, bland annat, rättssäkerhetssynpunkt, som en rent judiciell bedömning av enskilda fall traditionellt anses innebära, ha väl även inom detta område sin principiella giltighet, även om det kanske icke är någon anledning att befara, att just i detta sammanhang icke erforderliga rättssäkerhetsgarantier komma att upprätthållas. Den föreslagna regeln synes för närvarande varken oundgängligen nödvändig eller ur principiell synpunkt lämplig.

I anslutning till kommitténs uttalande, att Kungl. Maj:ts medgivande kan avse »antingen visst lands medborgare eller visst fall» ställer *Göteborgs rådhusrätt* frågan vad som kan avses med det förra — generellt utformade — medgivandet; uttalandet förefaller icke fullt klart, då väl Kungl. Maj:t förutsättes skola i varje särskilt fall pröva frågan om hemvist. *Södra Roslags domsagas häradsrätt* och *föreningen Sveriges häradshövdingar* framhåller att vid generellt medgivande någon prövning från Kungl. Maj:ts sida i det särskilda fallet av att hemvistet varat två år icke torde kunna komma i fråga. Det synes därför lämpligast, att denna prövning anförtros åt domstolarna även i fall där Kungl. Maj:ts medgivande avser viss person. Med hänsyn till enhetligheten i rättstillämpningen är detta motiverat även av det skälet, att domstolarna skall pröva motsvarande fråga i fallen a)—c).

Departementschefen. I förevarande paragraf har angivits de fall, i vilka svensk domstol enligt lagen tillerkänts domsrätt.

Under a) anges fall där endera maken är statslös och sedan minst ett år har hemvist här i riket och under b) fall där endera maken är politisk flykting och sedan minst två år har hemvist här i riket.

Under remissbehandlingen har dessa bestämmelser i allmänhet tillstyrkts. Från några håll har dock riktats kritik mot de föreslagna tiderna för makes hemvist. Det har sålunda gjorts gällande att samma tid bör gälla för både statslösa och politiska flyktingar, varvid från ett håll föreslagits att tiden bestämmas till ett år medan från ett annat håll förordats två år. Jag delar emellertid kommitténs mening att kravet på hemvist bör sättas högre för politiska flyktingar än för statslösa. Statslösa saknar förbindelse med något annat land och en bosättning i Sverige är därför för deras del ett starkt in-

dicium på att de avser att stanna här. Beträffande politiska flyktingar, som fortfarande genom sitt medborgarskap har anknytning till annat land, får krävas längre tids vistelse här. Jag vill därför förorda kommitténs förslag. Självfallet bör beträffande person som både är statslös och politisk flykting tillämpas den för statslösa gällande tiden.

Till vad kommittén anfört rörande frågan när hemvist skall anses föreligga vill jag i huvudsak ansluta mig. Med anledning av ett remissuttalande vill jag framhålla att mantalsskrivning i riket ej kan anses ensamt avgörande.

I fråga om statslösa kan kravet på ett års hemvist formellt te sig som en skärpning av gällande rätt; för närvarande torde det nämligen anses att statslösa likställas med svenska medborgare så snart de över huvud fått hemvist i Sverige. I anslutning till vad kommittén anfört får ettårsregeln dock närmast uppfattas som ett sätt att underlätta prövningen av frågan när ett verkligt hemvist skall anses vara för handen.

I ett remissvar har framhållits att de föreslagna reglerna såvitt angår politiska flyktingar kan bli överksamma därest andra maken kvarbor i makarnas hemland och myndigheterna där vägrar att medverka till att stämning eller kallelse delges denna make. Detta är emellertid en komplikation som icke är speciell för ifrågavarande grupp av ärenden. Även från andra rättsområden är känt att det kan vara svårt att här i riket genomföra en rättegång mot en i utlandet bosatt motpart på grund av att delgivning ej kan ske. Vissa möjligheter torde dock finnas att i här avsedda fall ordna med delgivning direkt genom svensk beskicknings eller svenskt konsulats försorg.

Under c) i förslaget nämns härefter fall då make sedan minst två år har hemvist här i riket och uppgift saknas, huruvida andra maken lever eller var han vistas. Förslaget har i allmänhet godtagits i remissvaren och jag förordar att ett stadgande i denna riktning upptages i lagen. I ett remissttalande har ifrågasatts om icke tiden här borde sättas till tre år. Jag anser emellertid att den av kommittén föreslagna tiden på två år är väl avvägd.

Ett par remissinstanser har kritiserat det föreslagna stadgandets formulering att lagen skall vara tillämplig då uppgift saknas, huruvida andra maken lever eller var han vistas; det framhålles att en make som påstår att han saknar kännedom i detta avseende bör kunna förebbringa sannolika skäl för riktigheten av sitt påstående. Självfallet bör det icke heller i princip vara tillfyllest att käranden endast uppger att han saknar sådan kännedom det här gäller. Det bör fordras att käranden företagit så grundliga efterforskningar efter andra maken som omständigheterna medger. Av utredningen bör alltså framgå att upplysning om andra maken ej kan förebbringas. För att klargöra att stadgandet äger denna innebörd förordar jag en mindre jämkning däri.

Enligt 15 kap. 29 § giftermålsbalken skall i mål av förevarande slag god man förordnas för andra maken. Delgivning av stämning och kallelse bör

alltså ske med den gode mannen. Däremot torde kungörelsedelgivning med maken enligt 33 kap. 12 § rättegångsbalken ej kunna äga rum.

Enligt kommitténs förslag gäller slutligen enligt d) att svensk domsrätt skall föreligga om Kungl. Maj:t eljest, när endera maken finnes sedan minst två år ha hemvist här i riket, medgivit att talan må upptagas. Av kommitténs motivering framgår att man här närmast avser medborgare från land som självt tillämpar domicilprincipen. Det framgår också att Kungl. Maj:ts medgivande är avsett att kunna gälla antingen visst lands medborgare generellt eller visst fall. I remissvaren har på några håll uttalats vissa betänkligheter mot att ett moment av administrativ prövning införes i hit hörande fall. Enligt min mening är det dock skäligt att personer från länder, som tillämpar domicilprincipen, får en möjlighet att efter viss tids hemvist hos oss anhängiggöra äktenskapsmål vid svensk domstol. Att avgörandet härvidlag läggs hos Kungl. Maj:t synes mig icke kunna vålla betänkligheter, med hänsyn till de befogenheter som redan tidigare ansetts kunna ges åt Kungl. Maj:t inom vår internationella familjerätt. Fullmakten för Kungl. Maj:t synes mig dock böra begränsas till en befogenhet att pröva individuella fall. I förevarande ordning torde icke böra införas möjlighet för Kungl. Maj:t att förordna om generell tillämpning av den föreslagna lagen med avseende å medborgare tillhörande visst land. Frågan huruvida så bör ske synes böra avgöras i samband med den planerade allmänna reformen av vår internationella familjerätt. För att klargöra den nu äsyftade begränsningen torde kommitténs förslag böra något jämkas.

Såsom kommittén förutsatt bör Kungl. Maj:ts prövning huruvida hemvistkravet är uppfyllt vara slutgiltig; har Kungl. Maj:t lämnat sitt medgivande, skall domstol icke inlåta sig på prövning av detta krav.

I enlighet med kommitténs förslag bör i andra stycket upptagas stadgande att talan skall väckas vid domstol som sägs i 15 kap. 4 § giftermålsbalken.

2 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelse om tillämplig lag.

Kommittén. Kommittén har här upptagit bestämmelse, att talan som avses i 1 § må prövas allenast enligt svensk lag, om ej med hänsyn till andra makens eller gemensamma barns intresse särskilda skäl är att jämväl annan lag tillämpas. Med »annan lag» i undantagsregeln i slutet av stadgandet avses den främmande lag som är tillämplig enligt bestämmelserna i IÄL. Undantagsregeln kan få betydelse i fall, då en svensk dom, grundad enbart på svensk lag, icke kan vinna erkännande i andra makens eller barnens hemland. Undantaget bör dock enligt kommittén tillämpas med försiktighet och endast när det skulle leda till stötande resultat att bortse från de synpunkter som anförts för andra makens eller barnens del. Såsom exempel härå anföres, att andra maken bor i katolskt land och där

allt framgent kommer att betraktas som gift, trots att det här i riket dömts till äktenskapsskillnad. Detta kan understundom bli en allför tung börda. En sådan verkan som här nämnts kan dock, framhåller kommittén, redan nu ibland uppkomma vid tillämpning av IÄL och bör icke betraktas som ett principiellt hinder mot äktenskapsskillnad.

I detta sammanhang erinrar kommittén om att, därest talan väckts under åberopande av den nu föreslagna lagen men det resultat käranden åsyftar kan uppnås även om prövningen sker enligt föreskrifterna i IÄL, dessa föreskrifter lämpligen bör iakttagas. Därigenom kan nämligen vinnas större utsikt för att domen skall erkännas utomlands. Domstolen bör alltså lämpligen undersöka möjligheten till prövning enligt IÄL och icke utan vidare på parts begäran handlägga målet enligt de nu föreslagna reglerna så snart förutsättningar därför finnes.

Kommittén har övervägt, huruvida som andra stycke av paragrafen borde upptagas föreskrift att make ej äger till vinnande av skillnad åberopa vad som inträffat under tid, då maken ej hade hemvist här i riket. En sådan föreskrift har motsvarighet i 3 kap. 2 § andra stycket och 7 kap. 2 § andra stycket IÄL. Den medför emellertid enligt kommittén vissa komplikationer och synes ej uppbäras av tillräckligt vägande sakliga skäl. I stället föreslår kommittén, att nämnda bestämmelse i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL får utgå.

Remissyttrandena. Stadgandet lämnas i allmänhet utan erinran i remissvaren.

Kommitténs uttalande, att därest talan väckts under åberopande av den föreslagna provisoriska lagen men det resultat käranden åsyftar kan uppnås även om prövning sker enligt föreskrifterna i IÄL, dessa föreskrifter lämpligen bör iakttagas, föranleder yttranden från ett par håll. *Svea hovrätt* är i princip ense med kommittén, eftersom bestämmelserna i förevarande paragraf i förslaget närmast får betraktas som ett undantag från reglerna i IÄL om tillämplig lag. Det kan emellertid, anser hovrätten, ifrågasättas om icke principen bör få den utformningen, att den materiella prövningen av skillnadsfrågan i första hand skall ske enligt föreskrifterna i IÄL, och om icke denna princip bör inskrivas i lagtexten. Även *hovrätten för Västra Sverige* instämmer i kommitténs berörda uttalande och anser att frågan huruvida IÄL eller den nya lagen skall tillämpas bör — även i fall då det icke finns särskilda skäl för kumulation enligt 2 § förslaget — avgöras särskilt beträffande domsrätten (1 §) och särskilt såvitt avser frågan om tillämplig lag (2 §). Härvid kan som resultat erhållas att 1 § förslaget tillämpas samtidigt med 3 kap. 2 § IÄL eller att 3 kap. 1 § IÄL — om domsrätt föreligger jämväl enligt 1 § förslaget — användes samtidigt med 2 § förslaget. Att kommittén tänkt sig en dylik uppsplättning är emellertid icke säkert. Det synes angeläget att grundsatsen om förstahandsprövning enligt IÄL inskrives i själva lagen. Därigenom vinnas en allmännare kän-

nedom om principen, vilket kan underlätta den processuella handläggningen. *Rådhusrätten i Eskilstuna* ifrågasätter å andra sidan om IÄL bör användas i fall då den föreslagna lagen är tillämplig. Om detta är meningen, bör förhållandet i allt fall framgå av lagtexten.

Vad angår undantagsbestämmelsen i slutet av stadgandet ifrågasätter *Stockholms rådhusrätt* om bestämmelsen icke kan föranleda viss tveksamhet vid rättstillämpningen. Kommittén har ej otvetydigt angivit vad som avses med »särskilda skäl». Bestående otydlighet härutinnan kan medföra risk för att bestämmelsen i fråga över huvud ej kommer att tillämpas. Ett liknande uttalande göres av *Solna domsagas häradsrätt*. Enligt *Göteborgs rådhusrätt* synes den prövningsrätt, som genom undantagsbestämmelsen tillagts domstolen och som av kommittén anförts som argument mot möjliga principiella invändningar mot förslaget, kunna bli illusorisk, då den ju är beroende av parts förmåga eller vilja att — enligt 7 kap. 4 § IÄL — styrka innehållet i främmande lag. Om undantagsbestämmelsen skall fylla sitt angivna syfte, torde detta förutsätta, att utredning om främmande lags innehåll — i och för en jämförelse — får införskaffas i ett stort antal fall, vilket väl knappast vore en avsedd konsekvens.

Departementschefen. I förevarande paragraf har kommittén föreslagit stadgande, att talan må i fall som avses i 1 § prövas allenast enligt svensk lag, om ej med hänsyn till andra makens eller gemensamma barns intresse särskilda skäl är att jämväl annan lag tillämpas. I motiven framhåller kommittén bl. a. att, därest talan väckts under åberopande av den nu föreslagna lagen men det resultat käranden åsyftar kan uppnås även om prövningen skett enligt föreskrifterna i IÄL, dessa föreskrifter lämpligen bör iakttagas; därigenom kan nämligen vinnas större utsikt för att domen skall erkännas utomlands.

Vid remissbehandlingen har kommitténs förslag i allmänhet lämnats utan erinran. Dess nyss berörda motivuttalande har dock föranlett vissa yttranden; från ett par håll har anförts att grundsatsen om förstahandsprövning enligt IÄL bör inskrivas i själva lagen. För egen del anser jag emellertid att en dylik föreskrift skulle onödigt komplicera förfarandet. Det kan knappast åläggas part att förebringa utredning som erfordras för att fastställa om jämväl IÄL kan åberopas. Ej heller bör domstol vara skyldig att själv företaga en närmare undersökning av denna fråga. Om det emellertid utan större omgång faktiskt kan konstateras att talan kan bifallas jämlikt IÄL, bör denna åberopas i domen, eftersom en sådan dom av skäl som kommittén angivit kan ha större värde för parterna. Jag vill därför biträda kommitténs förslag.

Vad angår undantagsbestämmelsen i slutet av stadgandet har en remissinstans yrkat att i lagtexten närmare skulle anges vad som avses med särskilda skäl. Enligt min mening är detta emellertid knappast möjligt.

Såsom framgår av kommitténs motivering får frågan om sådana skäl kan anses föreligga prövas med hänsyn till omständigheterna i det föreliggande fallet; några generella riktlinjer för bedömandet kan icke uppställas. Med anledning av ett annat remissuttalande vill jag även framhålla att tillämplighet av undantagsstadgandet i regel torde få bli beroende av att yrkande därom framställs. Jämlikt 7 kap. 4 § IÄL har part därvid att förebringa utredning om den främmande lag om vilken är fråga, såvitt icke dess innehåll ändå är känt för rätten.

3 §.

Paragrafen innehåller regler om behandlingen av frågor angående vårdnaden om och underhåll till barn.

Kommittén. Kommittén framhåller att den provisoriska lagstiftning varom nu är fråga i huvudsak ej ingriper i andra avseenden än sådana som behandlas i IÄL. Den rör sålunda ej frågor om äktenskapets rättsverkningar i vare sig personligt eller ekonomiskt hänseende, t. ex. om makarnas inbördes underhållsskyldighet, bodelning, skadestånd m. m. Om dessa frågor finns bestämmelser i 1912 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar, vilken lag tillkommit i anledning av Sveriges anslutning till 1905 års Haagkonvention angående konflikter mellan olika lagar i fråga om äktenskaps rättsverkningar. Konventionen har för Sveriges del uppsagts med verkan från den 23 augusti 1962.

Kommittén anför vidare, att, utom såvitt angår nordiska förhållanden (jfr 8 § 1931 års förordning), svensk rätt saknar internationellrättsliga regler angående vårdnaden om och underhåll till barn. Då dylika frågor ofta kommer under bedömande i samband med hemskillnad eller äktenskapsskillnad, har det syntts befogat att i förevarande sammanhang upptaga en bestämmelse jämväl om dem. Kommittén föreslår ett stadgande av innehåll, att frågor angående vårdnaden om och underhåll till barn må upptagas i samband med äktenskapsmålet och skall prövas enligt svensk lag, om barnet vistas här i riket. Något avsteg till förmån för utländsk lag i särskilda fall har ej ansetts praktiskt motiverat. Kommittén anför, att bestämmelsen torde stå i huvudsaklig överensstämmelse med rådande uppfattning på dessa punkter och hänvisar här till rättsfallet NJA 1952 s. 471. Bestämmelsen avser ej att utesluta möjligheten att i andra fall upptaga dylika frågor vid svensk domstol, med eller utan samband med skillnadsmål. Något motsättningsslut bör icke förekomma. Villkoret om barnets vistelse här i riket hänför sig till både domstolskompetensen och tillämpligheten av svensk lag.

Remissyttrandena. Stadgandet godtages i princip i remissyttrandena. En viss tvekan uttalas av *Svea hovrätt*, som framhåller att det ur principiell

synpunkt kan förefalla mindre lämpligt att genomföra en reglering av hithörande frågor endast beträffande den begränsade kategori av utlänningar som avses i den provisoriska lagstiftningen och således utesluta övriga utlänningar. Eftersom stadgandet står i huvudsaklig överensstämmelse med rådande uppfattning om behandlingen av hithörande frågor rörande de utlänningar som åsyftas i förslaget och meningen ej är att andra utlänningar skall uteslutas från den möjlighet de enligt praxis nu har att få sådana frågor behandlade vid svensk domstol, vill emellertid hovrätten icke motsätta sig att stadgandet införes i den provisoriska lagstiftningen.

Beträffande utformningen av stadgandet ifrågasätter *Svea hovrätt* om det icke uttryckligen bör anges, att barnets vistelse här i landet skall vara mera än tillfällig. Spörsmålet har mindre praktisk betydelse om vårdnads- och underhållsfrågan behandlas i samband med prövning av talan om skillnad mellan barnets föräldrar enligt förevarande lag. Då emellertid frågor om vårdnad och underhåll enligt förslaget synes kunna upptagas även utan samband med skillnadsmål, kan det vara av en viss betydelse att i detta sammanhang uppställa krav på någon tids vistelse i landet. Hovrätten erinrar vidare om att hithörande frågor behandlas i ett vid Haagkonferensen för internationell privaträtt i oktober 1956 framlagt förslag till konvention om tillämplig lag beträffande fastställande av familjerättslig underhållsskyldighet mot barn. Enligt konventionsförslaget gäller såsom huvudregel att frågor huruvida, i vad mån och mot vem barnet äger framställa anspråk på underhållsskyldighet skall avgöras med tillämpning av lagen i den stat där barnet har sin stadigvarande vistelse. Även om Sverige icke skulle ansluta sig till denna konvention, kan det vara lämpligt, att vid utformningen i förevarande sammanhang av kravet på vistelse i landet konventionens uttryck kommer till användning.

Stockholms rådhusrätt hemställer, att lagtexten omarbetas så att det klart framgår att kravet på barnets vistelse i landet avser icke blott tillämplig lag utan även domstolsbehörigheten. Samma önskemål framföres även av andra remissinstanser.

Södra Roslags domsagas häradsrätt och *föreningen Sveriges häradshövdingar* ifrågasätter, om stadgandet icke borde fördes med ett liknande förbehåll för tillämpning av annan lag som föreslagits i 2 §, särskilt som det endast kräves en kortare tids vistelse i landet för att bestämmelsen skall gälla.

Solna domsagas häradsrätt framhåller, att lagförslaget icke lämnar något svar på spörsmålet, huruvida jämväl andra frågor än vårdnaden om och underhåll till barn må upptagas och prövas enligt svensk lag, bl. a. frågor om underhållsskyldighet gentemot andra maken och rätt att sitta kvar i hemmet. Dylika frågor kommer ofta under bedömande i samband med hemskillnad eller äktenskapsskillnad. Det kan ifrågasättas, om icke förslaget borde upptaga en bestämmelse av innehåll, att även frågor av

detta slag, åtminstone i viss utsträckning, skall upptagas och prövas enligt svensk lag.

Rörande tillämpningen av stadgandet anför *hovrätten för Västra Sverige* att det bör användas i samtliga fall där svensk domsrätt föreligger enligt 1 §, alltså även om målet i skillnadsdelen bedömes med tillämpning av IÄL.

Departementschefen. Utan särskilt stadgande torde vara klart att domstol i mål om äktenskapsskillnad eller hemskillnad enligt 1 § i den provisoriska lagen även skall kunna upptaga frågor beträffande äktenskapets rättsverkningar, t. ex. om makarnas inbördes underhållsskyldighet, bodelning, skadestånd m. m. Frågan vilken lag domstolen därvid skall tillämpa får avgöras enligt de regler som i allmänhet gäller på området. Med avseende å länder anslutna till 1905 års Haagkonvention angående konflikter mellan olika lagar i fråga om äktenskaps rättsverkningar gäller i detta avseende 1912 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar. På grund av uppsägning är Sverige visserligen icke längre bundet av konventionen men lagen är alltså i kraft och reglerar de situationer som avses däri. Vilka regler som gäller i övrigt är för närvarande oklart. Hithörande spörsmål torde emellertid komma att upptagas av kommittén i samband med den planerade allmänna översynen av den internationella familjerätten. Att, såsom en remissinstans yrkat, upptaga särskilda regler i den provisoriska lagen rörande äktenskapets rättsverkningar finner jag icke lämpligt.

Vad angår vårdsnaden om och underhåll till barn saknar svensk rätt, utom såvitt angår nordiska förhållanden, internationellrättsliga lagbestämmelser. Då dylika frågor ofta kommer under bedömning i samband med äktenskapsskillnad eller hemskillnad, har det synts kommittén befogat att i förevarande sammanhang upptaga en bestämmelse jämväl om dem. Kommitténs förslag stadgar, att frågor angående vårdsnaden om och underhåll till barn må upptagas i mål som sägs i lagen och skall prövas enligt svensk lag, om barnet vistas här i riket.

Stadgandet, som torde stå i huvudsaklig överensstämmelse med rådande uppfattning, har i princip tillstyrkts av remissinstanserna och torde böra upptagas i lagen. En mindre jämkning synes böra vidtagas för att klargöra att kravet på att barnet vistas i riket hänför sig till både domstolskompetensen och tillämpligheten av svensk lag.

Att såsom en remissinstans ifrågasatt begränsa lagrummet till fall då barnets vistelse i Sverige är stadigvarande anser jag icke påkallat. Jag vill i detta sammanhang understryka att förevarande stadgande skall kunna åberopas endast då frågor som däri avses upptages i själva äktenskaps- eller hemskillnadsålet. Upptages dylika frågor vid svensk domstol i annat sammanhang, skall, såsom kommittén förutsatt, eljest tillämpliga regler användas.

Såsom anförts vid remissbehandlingen bör stadgandet tillämpas i samtliga fall där svensk domsrätt föreligger enligt 1 §, alltså även om målet i skillnadsdelen bedömes med tillämpning av IÄL.

Jag anser det icke lämpligt att, såsom ett par remissinstanser yrkat, upp- taga sådant förbehåll för tillämpning av annan lag som föreslagits i 2 §. Att enbart svensk lag tillämpas i de fall som avses i förevarande paragraf torde nämligen, som förut anförts, stå i överensstämmelse med rådande uppfattning.

4 §.

Paragrafen innehåller regler om stadfästelse å utländsk myndighets beslut om äktenskapskillnad i vissa fall.

Kommittén. I anslutning till 1902 års skillnadskonvention upptager IÄL vissa bestämmelser om verkan här i riket av utländsk dom på äktenskaps- skillnad eller hemskillnad. Om domen avser medborgare i domstolsstaten, länder den utan vidare till efterrättelse här i riket (3 kap. 4 §). Avser domen åter medborgare i annan stat, uppställs vissa villkor för dess erkännande (3 kap. 5 §). Sålunda gäller, att den utländska domstolen skall ha varit be- hörig på grunder motsvarande dem som gäller för svensk domstols behö- righet, vilket i huvudsak innebär krav att makarna eller svaranden haft hemvist i domstolslandet. Vidare krävs, att orsak till skillnad skall ha va- rit för handen enligt lagen i makarnas hemland. För att sådan utländsk skillnadsdom som nu sist sagts skall kunna åberopas för rätt att ingå nytt äktenskap fordras därjämte, att domen stadfästes av Svea hovrätt (3 kap. 6 och 7 §§).

Kommittén har ansett önskvärt, att om förslaget i övrigt genomföres möjlighet ges att erkänna utländsk dom som meddelats under sådana be- tingelser som enligt förslaget skulle i motsvarande fall ha grundat svensk domsrätt. Kommittén föreslår därför i första stycket av 4 § en bestämmelse av innehåll att utländsk skillnadsdom, som meddelats i fall motsvarande något av dem som avses i 1 §, må efter ansökan hos Svea hovrätt vinna stadfästelse här i riket, om ej synnerliga skäl är däremot. Paragrafen inne- håller vidare, att stadfästelsen gäller som laga kraft ägande dom samt att avslag på ansökan ej är hinder för ny sådan. Även förevarande bestämmelse skall enligt kommittén ses som ett allenast utvidgande komplement till reg- lerna om stadfästelse i IÄL.

Rörande stadgandet anför kommittén vidare, att det i första hand avser beslut mellan makar som ej var medborgare i samma stat som den döman- de myndigheten tillhörde. Undantagsvis skulle dock stadgandet kunna tän- kas bli åberopat även i fall, motsvarande det som avses i 3 kap. 4 § IÄL, d. v. s. då makarna var medborgare i den stat myndigheten tillhörde. Den situationen kan inträffa med hänsyn till regeln i 7 kap. 2 § första stycket

IÄL, att fråga som angår äktenskapskillnad eller hemskillnad mellan makar, vilka är medborgare i olika stater, skall bedömas som om bägge makarna var medborgare i den stat de sist gemensamt tillhört eller, om de ej tillhört samma stat, i den stat mannen tillhör. Om så är fallet, krävs enligt huvudregeln i IÄL ej stadfästelse för omgifte. Dylika fall torde emellertid enligt kommitténs mening såvitt här är i fråga vara mycket sällsynta. Dessutom torde det i tveksamma gränfall vara av praktiskt värde att det finns en möjlighet att få stadfästelse på skillnadsdomen, så att det blir klart att den skall gälla. Ansökan om stadfästelse bör alltså icke avvisas därför att hovrätten till äventyrs finner att 3 kap. 4 § IÄL är tillämplig. Ehuru paragrafens tillämplighetsområde är bestämt på liknande sätt som för 3 kap. 5 § IÄL, saknar förslaget motsvarighet till föreskriften i detta lagrum, att beslut om äktenskaps- eller hemskillnad under närmare angivna förutsättningar må utan stadfästelse lända till efterrättelse här i riket i andra hänseenden än i fråga om rätten att ingå nytt äktenskap. Verkningarna av en bestämmelse härom har synts kommittén alltför svåra att överblicka.

Fortsättningsvis anför kommittén att det synes föreligga anledning att beakta även en situation som ej har direkt samband med den här ifrågasatta provisoriska lagstiftningen om svensk domsrätt, nämligen fall då äktenskapsskillnad eller hemskillnad beviljats enligt 7 kap. 2 § andra stycket IÄL. Detta lagrum ger svensk medborgare, som haft hemvist sedan ett år här i riket, möjlighet att i Sverige erhålla äktenskapsskillnad eller hemskillnad med tillämpning av allenast svensk lag. Vid lagrummets tillkomst befarades, att ett beslut om äktenskapsskillnad eller hemskillnad i fall som avsågs med den nya regeln icke skulle vinna erkännande i flertalet länder, och med hänsyn därtill ansågs icke vara skäl att utan ytterligare utredning genomföra någon jämkning i lagen av innebörd, att av främmande myndighet under motsvarande förhållanden meddelat skillnadsbeslut skulle erkännas här i riket. Frågan ansågs vidare sakna större praktisk betydelse, då den make som under sådana förhållanden vunnit äktenskapsskillnad alltid hade möjlighet att ingå nytt äktenskap i sitt hemland.

Kommittén instämmer i omdömet att frågan ej har någon större praktisk betydelse. I Finland överväger man emellertid att införa en regel motsvarande den i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL. Om detta förslag genomföres, bör en med tillämpning därav meddelad finsk äktenskapsskillnadsdom eller hemskillnadsdom kunna vinna stadfästelse här i riket och sålunda möjliggöra omgifte inför svensk myndighet. Även i förhållande till Danmark och Norge kan regeln få betydelse. Kommittén har därför i andra stycket av förevarande 4 § upptagit stadgande, att vad i första stycket sägs skall jämväl äga tillämpning när myndighet i främmande stat beviljat äktenskapsskillnad eller hemskillnad i fall motsvarande dem som avses i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL.

Kommittén tillägger att även här kan tänkas fall, där 3 kap. 4 § IÄL är

tillämplig, d. v. s. att någon stadfästelse av beslutet ej erfordras för omgifte utan beslutet länder till efterrättelse här i riket utan vidare. Någon olägenhet synes enligt kommittén ej behöva befaras av att bestämmelserna delvis kan täcka varandra.

Remissyttrandena. Kommitténs förslag lämnas i allmänhet utan erinran vid remissbehandlingen.

En viss tvekan mot bestämmelsen i första stycket av paragrafen kommer emellertid till synes i *Svea hovrätts* yttrande. Hovrätten anför följande.

Genom det föreslagna stadgandet tillskapas regler som gör förevarande rättsområde än mera svåröverskådligt och invecklat; särskilt gäller detta om 1 § d) i förslaget om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva att talan må upptagas vid svensk domstol genomföres. Huruvida ett i utlandet tillkommet beslut om skillnad skall kunna stadfästas med tillämpning av stadgandet i 1 § d) måste för domstolen i många fall te sig tveksamt och kanske i något fall stridande mot svensk rättsuppfattning. För sistnämnda fall liksom för andra fall då synnerliga skäl föreligga mot stadfästelse öppnar förslaget emellertid möjlighet för domstolen att vägra fastställelse. Då det här gäller att komma till rätta med mycket ömtåliga problem, som det för den enskilde föreligger starkt behov av att få lösta, samt lagstiftningen kommer att undergå en snar översyn, vill hovrätten dock icke motsätta sig genomförandet av förevarande bestämmelse.

Beträffande andra stycket av paragrafen anser *Svea hovrätt* att stadgandet, som innefattar en ändring i den i IÄL gjorda regleringen, snarare bör infogas i denna lag än i den föreslagna. Samma uppfattning uttalas av *hovrätten för Västra Sverige*.

Södra Roslags domsagas häradsrätt och föreningen Sveriges häradshövdingar ifrågasätter, om det icke i samband med den föreslagna lagstiftningen borde övervägas att införa en regel om stadfästelse även av beslut om underhållsbidrag och vårdnad om barn i samband med skillnadsfall mellan utländska undersåtar. I de fall, då enligt gällande lag och den nu föreslagna lagen dom meddelas samtidigt i skillnads- samt underhålls- och vårdnadsfrågorna, kan stadfästelse endast meddelas beträffande den första frågan men ej beträffande de senare. När en utländsk dom beträffande underhålls- och vårdnadsfrågor ej kan verkställas i Sverige, oaktat den part, som har att utge underhåll eller att överlämna barn till annan vårdnadshavare, är bosatt här i landet, måste ny rättegång anhängiggöras i Sverige för att en exigibel dom skall kunna erhållas. Detta måste anses otillfredsställande. Med nuvarande rörlighet i olika länders befolkning torde nyss angivna fall icke vara så ovanliga. Ett förenklat förfarande med stadfästelse av en utländsk dom jämväl i vårdnads- och underhållsfrågor skulle medföra stora praktiska fördelar.

Departementschefen. Kommittén har ansett önskvärt, att om förslaget i övrigt genomföres möjlighet ges att erkänna utländsk dom, vilken meddelats under sådana betingelser som enligt förslaget skulle i motsvarande fall ha grundat svensk domsrätt. Kommittén föreslår därför i första stycket av 4 § en bestämmelse av innehåll att utländsk skillnadsdom, som meddelats i fall motsvarande något av dem som avses i 1 §, må efter ansökan hos Svea hovrätt vinna stadfästelse här i riket, om ej synnerliga skäl är däremot. Paragrafen innehåller vidare, att stadfästelse gäller som laga kraft ägande dom samt att avslag på ansökan ej är hinder för ny sådan. Även förevarande bestämmelse skall enligt kommittén ses som ett allenast utvidgande komplement till reglerna om stadfästelse i IÄL.

Förslaget har lämnats utan erinran av remissinstanserna — av Svea hovrätt dock endast med viss tvekan — och jag vill också för egen del tillstyrka att det upptages i lagen. Stadgandet utgör en parallell till de i 3 kap. 6 § IÄL upptagna bestämmelserna om stadfästelse av Svea hovrätt å utländsk dom å äktenskapsskillnad eller hemskillnad, vilken meddelats enligt regler motsvarande dem som enligt 3 kap. IÄL gäller för svensk domstol.

I andra stycket har kommittén upptagit en regel att vad i första stycket sägs skall jämväl äga tillämpning när myndighet i främmande stat beviljat äktenskapsskillnad eller hemskillnad i fall motsvarande dem som avses i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL. Regeln har vid remissbehandlingen lämnats utan erinran och torde böra upptagas i lagen. Ett par remissinstanser har ansett att den bör få sin plats i IÄL. Den av kommittén föreslagna placeringen synes mig emellertid mera praktisk.

I ett par remissvar har ifrågasatts om det icke i samband med den föreslagna lagstiftningen borde övervägas att införa en regel om stadfästelse även av beslut om underhållsbidrag och vårdnad om barn i samband med skillnadsmål mellan utländska undersåtar. Vissa hithörande frågor behandlas emellertid i två inom Haagkonferensen för internationell privaträtt avslutade konventioner, nämligen dels konventionen den 15 april 1958 om erkännande och verkställighet av avgörande om underhållsskyldighet mot barn och dels konventionen den 5 oktober 1961 rörande kompetensfrågor och tillämplig lag med avseende å åtgärder till skydd för minderåriga. Frågan huruvida Sverige bör ansluta sig till dessa konventioner och om den lagstiftning som föranledes av en anslutning torde få upptagas i annat sammanhang.

5 §.

Paragrafen behandlar återgångstalan.

Kommittén. I denna paragraf föreslår kommittén att vad i lagen sägs rörande talan om äktenskapsskillnad skall i tillämpliga delar gälla jämväl återgångstalan. Kommittén anför att bestämmelsen förmodligen har ringa

praktisk betydelse men kan tänkas gripa in ej bara i återgångsfall som avses i svensk lag utan även i fall, då utländsk lag tillämpar återgång när vi använder oss av äktenskapsskillnad. Vissa svåra kvalifikationsspörsmål kan undvikas genom bestämmelsen. Kommittén tillägger, att bestämmelsen ej avser att hindra återgång av äktenskap när därtill må dömas enligt IÄL och därtill anslutande författning.

Departementschefen. Stadgandet har icke föranlett erinran vid remissbehandlingen och torde böra upptagas i lagen.

6 §.

Paragrafen behandlar förhållandet till den nordiska äktenskapskonventionen.

Kommittén. Kommittén har här upptagit stadgande, att lagen icke äger tillämpning i fall, vilka avses med förordnande som Kungl. Maj:t, efter avtal med Danmark, Finland, Island eller Norge, meddelat med stöd av 7 kap. 5 § IÄL. I motiven framhåller kommittén att den föreslagna lagen, såsom anförts i den allmänna redogörelsen, ej berör den reglering i ämnet, som upptagits i 1931 års förordning rörande nordiska medborgare. Denna förordning har i hithörande delar utfärdats med stöd av det bemyndigande som lämnats Kungl. Maj:t i 7 kap. 5 § första stycket IÄL. Den föreslagna bestämmelsen är så avfattad, att den nya lagen ej heller skall ingripa i föreskrifter som Kungl. Maj:t framdeles kan komma att efter avtal med övriga nordiska länder meddela med stöd av nämnda lagrum.

Remissyttrandena. *Stockholms rådhusrätt* hemställer att efter ordet »meddelat» inskjutes orden »eller kan komma att meddela» eller liknande.

Departementschefen. Stadgandet har lämnats utan saklig erinran i remissvaren och torde med viss redaktionell jämkning böra upptagas i lagen. Av stadgandets avfattning framgår att det avser det förordnande av hithörande slag som vid varje särskild tid är i kraft.

S l u t b e s t ä m m e l s e

Departementschefen. Som förut nämnts är den föreslagna lagstiftningen av provisorisk natur. I enlighet med kommitténs av remissinstanserna utan erinran lämnade förslag har dock icke ansetts erforderligt att göra den tidsbegränsad. Den får sålunda upphävas i samband med genomförande av den planerade reformen av IÄL. Lagen torde böra träda i kraft den 1 januari 1965.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 2 § IÄL

Kommittén. Som förut nämnts gäller enligt 7 kap. 2 § andra stycket IÄL att, om ena maken är svensk medborgare och han sedan minst ett år har hemvist här i riket, han städse må här väcka talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad. Därvid skall fråga, huruvida orsak till skillnad är för handen, prövas allenast enligt svensk lag. I stadgandet gäller den begränsningen att vad som inträffat under tid, då den maken ej var svensk medborgare med hemvist i riket, ej får åberopas till vinnande av skillnad, med mindre det må ske enligt vad eljest i IÄL är stadgat. Den enda motivering som vid stadgandets tillkomst anfördes till stöd för denna begränsning var, att en regel borde införas i nära överensstämmelse med vad som gällde enligt 3 kap. 2 § andra stycket IÄL.

Kommittén anför, att nämnda begränsning visat sig medföra olägenheter, såsom vid tillämpning av 11 kap. 4 eller 5 § giftermålsbalken. Det händer emellanåt att makar, av vilka hustrun är svenskfödd, på grund av söndring lever åtskilda en tid innan hustrun beslutar sig för att återvända till Sverige. Hon anses då ej äga att för vinnande av äktenskapsskillnad räkna med tid som makarna bodde åtskilda utomlands. Motsvarande gäller det fallet då mannen egenvilligt övergivit svenskfödd hustru som först när brytningen blivit definitiv flyttar hem till Sverige. Såvitt kommittén kan bedöma kan det ej möta betänkligheter att för det fall som avses i 7 kap. 2 § andra stycket IÄL upphäva den berörda begränsningen i möjligheten att tillämpa svensk lag. Det torde ligga i sakens natur att förhållandena under den tid makarna bodde utomlands knappast kommer att åberopas i andra fall än när de är ostridiga. Eljest möter naturligen bevissvårigheter som den till Sverige hemflyttade maken kommer att väja för. Det moment av återverkande kraft som ligger i att förhållanden från tiden före flyttningen till Sverige må åberopas synes varken principiellt eller praktiskt vara av den betydelse att det bör hindra att bestämmelsen får utgå. Frågan om skillnad i äktenskapet är ju ett spørsmål som bör lösas med hänblick på framtiden. I fråga om svensk medborgare med förutsatt hemvist här i riket bör det vara nog, att enligt svensk lag giltig anledning till skilsmässa föreligger. I enlighet härmed föreslår kommittén att bestämmelsen i fråga får utgå.

Departementschefen. Jag biträder kommitténs förslag, som lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Den föreslagna lagändringen bör, liksom den förut behandlade provisoriska lagen, träda i kraft den 1 januari 1965.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag¹ till

1) lag om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall; och

¹ Förslagen, som är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här utelutits.

2) *lag angående ändrad lydelse av 7 kap. 2 och 4 a §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Birgitta Liljefors

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 31 juli 1964.

Närvarande:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN,

Enligt lagrådet den 24 juli 1964 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 29 juni 1964, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall* och 2) *lag angående ändrad lydelse av 7 kap. 2 och 4 a §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen Torwald Hesser.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Thomas Krook

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 september 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, lagrådet den 31 juli 1964 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 29 juni 1964 remitterade förslagen till

- 1) lag om svensk domstols prövning av äktenskapsmål i vissa fall; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 7 kap. 2 och 4 a §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

Med förmälan att lagförslagen av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden, att desamma måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Hirén